

Praktijkonderzoek jaar 2

MONTESSORI MEESTERSCHAP – MIRANDA ARAGÃO

2021-2022-2023

Contents

Voorwoord	3
1 Aanleiding en probleemstelling	4
1.1 Probleemverkenning	4
1.2 Doelstelling.....	7
2 Theoretisch kader.....	8
Montessori in de VO-school.....	8
Montessori voor de leerling 12-18 jaar	13
Montessori projecten voor de leerling 12-18 jaar	13
Scrum	14
Taxonomie of significant learning	17
3 Conclusie literatuurstudie	23
4. Ambassadeurschap, interventies, vooruitblik	24
5 Conclusie en aanbevelingen	26
6 Literatuur	28
References	28
7. Bijlagen.....	29

Voorwoord

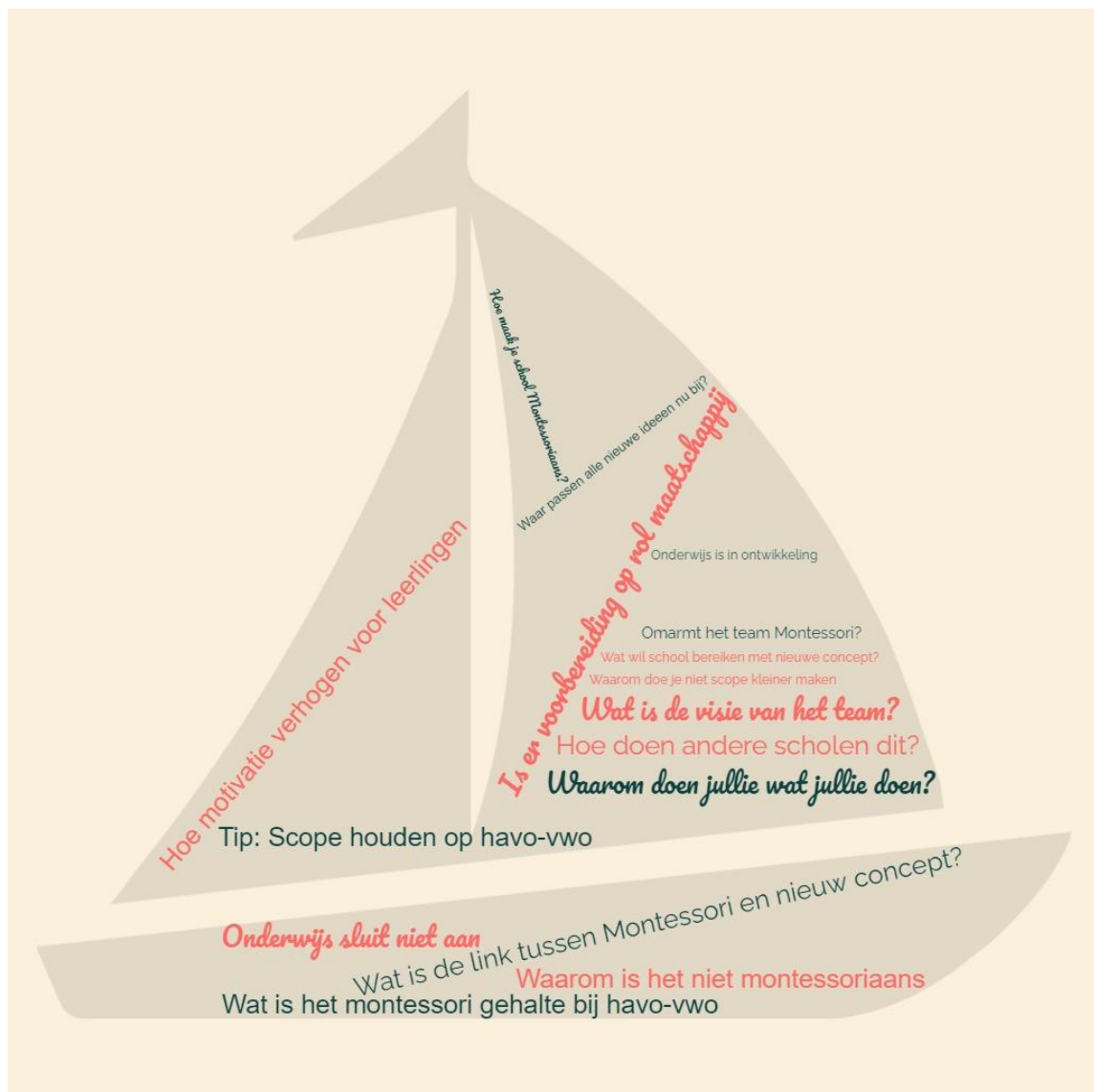
In dit document neem ik je mee in mijn onderzoek en reis naar antwoorden op de vraag hoe nieuwe projecten en lessen te initiëren en die Montessori kernwaarden een vaste plek geven. Wanneer je leest over Maria Montessori kunnen we niet ontkennen dat zij haar tijd enorm vooruit was en dat ze enorm veel heeft geleerd, gedeeld en geïnitieerd. Ze had een visie, passie en toewijding en was vol van haar ideeën. Met al haar werk wat ze heeft achtergelaten (literatuur, aantekeningen en meer) geeft ze ons een enorme boost om van haar lessen te leren. Ze gebruikt literatuur en onderzoek voor haar werk. Met mijn onderzoek wilde ik kijken hoe het bij ons op school gaat en welke Montessori kenmerken onze lessen hebben of hoe graag we graag willen toevoegen. Soms loopt het goed en soms is er ruimte voor verbetering. Ik kwam erachter dat onze manier van vergaderen niet effectief en responsief was en vanuit Scrum heeft dit geleid tot een verandering. Binnen het Praktische Havo-Vwo team zijn een aantal basis principes van Maria Montessori in het format gegoten en sommige element staan als een huis. Maar hoek kunnen we als team nu Montessori waarborgen en hoe zorgen we ervoor dat de nieuwe dingen die we bedenken en wat we verder ontwikkelen dat het Montessori deel niet verloren gaat of vergeten wordt. Naar aanleiding van bronnen van Maria zelf en over Maria en nieuwe schrijvers zoals Jelle Jolles of de bedenker van Scrum zijn er inzichten die voor dit probleem een oplossing ouden kunnen bieden. De inzichten van D. Lee Fink hebben mij geïnspireerd om aan de slag te gaan met een model voor een lesontwerp of projectidee wat ontwikkelt kan worden met een handvat vanuit Montessori perspectief. Zoals er beschreven is in de biografie van Maria (Stefano, 2020); 'het fundamentele punt van educatie is; het kind helpen om zijn ware aard te onthullen'. En als je dit dan wilt als leraar of als team. Hoe doe je dit dan het beste?

1 Aanleiding en probleemstelling

Geïnspireerd door allerlei goede ideeën en gedachtes voor Montessorionderwijs voor de leerling ben ik gestart met het verkennen van mijn probleem. Als eerste kwam ik uit op dat ik lessen en lesmateriaal graag volgens de Montessori filosofie wilde maken door binnen en buiten met elkaar te verbinden en zo leerlingen ook bewust te maken van de buitenwereld, de stad, hun omgeving en zo ook bij te dragen aan toetsstenen kosmisch onderwijs, de omgeving en de ontwikkeling van de persoonlijkheid van de leerlingen. Maar dit is toch op iets anders uitgekomen. Hieronder lezen jullie meer over mijn probleemverkenning en de uiteindelijke doelstelling

1.1 Probleemverkenning

Als eerste wilde ik mijn richten op iets waar de hele school iets aan heeft maar tegelijkertijd wil ik ook graag iets uit dit praktijkonderzoek halen wat direct toepasbaar is in de praktijk. Hieronder een woord web wat een samenvatting is van mijn gesprek met Eveline en Dafina:

Visie van Montessori Lyceum Oostpoort (MLO): Na een gesprek met Joyce (directie MLO), Anita en Bart (deelschoolleiders MLO) over Montessori op het MLO komt wel naar boven dat er een grote wens is van de school om dit een prominente plek te geven binnen de ontwikkeling van de school. Joyce benoemde dat het zien van een school als maatschappelijke organisatie waarbij je denkt en doet als voorbereiding op de maatschappij voor haar een doel is. Te denken valt aan allerlei thema's zoals innovatie, techniek, ICT, duurzaamheid. Van nieuwe projecten en ideeën is het belangrijk dat het ook een verandering brengt in de houding. Dus niet alleen een les over afvalreductie maar ook de link leggen met de omgeving, met je eigen houding en verandering van je eigen besef en gedrag. Maar ook tijdens deze gesprekken blijkt dat iedereen vanuit het MT openstaat voor verandering, voor aandacht voor het Montessori deel en het geloof hierin als een positief punt maar dat de uitvoering niet altijd lukt naar de rest van de organisatie. De hoofdvraag die ook in het nieuwe schoolplan van het MLO wordt gesteld is; *wat is het M-gehalte op het MLO?*

Visie Montessori Scholengemeenschap: zie hieronder tekst uit het schoolplan van het MLO 2020-2024 waarin ook de visie van het MSA benoemd wordt.

1.2 De missie van de Montessori Scholengemeenschap Amsterdam

Als montessorischolen helpen wij onze leerlingen zich te ontwikkelen tot autonome burgers, die de kunst van het samenleven beheersen. Persoonsvorming staat daarbij centraal: we stimuleren hen om kritisch te denken, eigen keuzes te maken en creatief en verbindend te zijn. Zo bereiden wij ze voor op de uitdagingen die een diverse, grootstedelijke samenleving stelt, en creëren we meerwaarde voor de maatschappij. Het voortgezet onderwijs in Amsterdam en omgeving is ons domein, in de volle breedte van vmbo tot gymnasium.

1.3 De visie van de Montessori Scholengemeenschap Amsterdam

De MSA staat voor onderwijs waarin de montessorivisie op de ontwikkeling van het kind uitgangspunt is om het volgende voor leerlingen te bereiken: De leerling kan zich ontwikkelen tot een onafhankelijke persoonlijkheid, de leerling verwerft bekwaamheden om in studie, werk en samenleving te kunnen functioneren, de leerling leert op een verantwoordelijke wijze een maatschappelijke rol te vervullen.

En ook benoemt het MLO in het schoolplan de karakteristieken van Montessori te onderschrijven en te willen uitvoeren in haar schoolbeleid. Ten opzichte van de collega's staat er beschreven dat er meer uniformiteit moet komen. En daarbij wil ze ook een duidelijke structuur waarbij er doelen worden gesteld die haalbaar zijn in de praktijk.

Kort samengevat bracht dit gesprek (en nog andere gesprekken met Jessy, Anita, Joyce en wat collega's) mij tot een probleemstelling maar het gesprek met Rogier sloeg de spijker op zijn kop:

Wat is het probleem?

Eigenlijk wil ik nieuwe dingen aandragen zoals bijvoorbeeld lessen waarbij je binnen en buiten met elkaar verbindt (oorspronkelijke idee). Maar hoe zorg je ervoor dat je met een nieuw schoolconcept ook invulling geeft aan Montessorionderwijs of dat dit wordt gewaarborgd of hoe zorg je ervoor dat alle nieuwe ideeën niet van één persoon komen en hoe zorg je ervoor dat het nieuwe omarmt wordt door het team.

Het probleem is dus: *hoe kunnen we ons onderwijs veranderen en sustainable houden voor de toekomst en krijgen we commitment voor het nieuwe en wat is het Montessori deel van het nieuwe.*

Wat maakt het tot een probleem?

Aan ideeën is er geen gebrek. Inzet en enthousiasme ontbreken ook niet en hardwerken gebeurt ook bij mij en het team. Maar hoe zorgen we ervoor dat ons nieuwe concept A) aansluit bij Montessorionderwijs en blijft B) een stijl krijgt waar wij als team achter staan en ook samendragen. Dit heb ik ook ondervonden doordat we in het eerste jaar allerlei zaken hadden bedacht maar verder heel praktisch zijn gestart met lesgeven. Maar we hadden niet goed nagedacht hoe we dit lessen, de projecten willen documenteren. Ook was het niet altijd duidelijk wat ons doel was en vervielen we in het, soms door tijdgebrek, terugvallen op lesgeven volgens een methode. En op het moment dat je alleen een methode volgt dan start ook het klassikaal frontaal lesgeven en verdwijnen veel montessori karakteristieken. Daarbij hebben we ervaren dat een collega soms ook ziek kan worden, uit kan vallen of kan vertrekken. En we hebben veel dingen gewoon niet goed vastgelegd. Een goed project, opdracht of les die misschien juist wél past binnen Montessorionderwijs verdwijnt dan en wordt niet overgedragen aan een volgende collega. Daarbij zijn er nog een aantal elementen zoals hoe ga je beoordelen, hoe ga je aftekenen, hoe ga je sociaal leren toepassen in de praktijk en als laatste omdat we als slogan *denken & doen* doen hebben; hoe borgen we dat we hier mee aan de slag blijven, hoe we dit integreren in onze lessen en projecten? En hoe houden we elkaar hier scherp op. Als we dit dus allemaal niet goed vastleggen en bespreken en het hier met elkaar over eens zijn dan is er geen garantie dat wat je nu bedenkt a) echt Montessorionderwijs is en b) dat het zo blijft bestaan totdat er een beter of andere goede richting/opdracht wordt gekozen/gemaakt.

Wie heeft het probleem?

Het probleem is van de school. Elke individuele docent kan met ideeën of leuke, goede lessen komen maar een concept en een Montessorischool zijn gaat verder dan dat. Als die collega vertrekt, vertrekt ook het idee. Ten tweede is het indirect dus ook een probleem van het team. En daarmee maak ik mijn probleem direct ook specifiek. Mijn scope ligt met dit praktijkonderzoek op het team Havo-Vwo. Het is namelijk wel de bedoeling dat de goede ideeën die er wel zijn gewaarborgd worden en passen binnen een concept, lijn waarbij een team zich ook ergens aan conformeert.

Wanneer is het probleem ontstaan?

Als je collega's hoort die al jaren op het MLO werken dan is er al ontzettend veel met Montessori in het onderwijs gedaan maar tegelijkertijd is ook weer veel verloren gegaan (mede door wisseling van directie zeggen collega's, vertrek collega, overstap naar een methode enz.). Het Havo-Vwo team bestaat nog maar 1 schooljaar (2020-2021) met klassen en een deel voorbereiding zonder klassen. Een groot deel van het team van dit schooljaar (2021-2022) is nieuw in dit team of op onze school. Er hebben zich ook al meerdere wisselingen in het team voorgedaan en er is een kleine vaste kern. Nu we groeien als schooldeel is het belangrijk dat we wat we doen en waarom we wat doen goed borgen en dat het montessori gehalte bij ons allemaal duidelijk is en dat we ook onze eigen visie hierop ontwerpen.

Waar doet het probleem zich voor?

In het Havo-Vwo team werkt niet iedereen volledig voor dit team. Collega's werken nog op andere scholen (binnen en buiten MSA) of vallen met hun lessen ook nog in andere teams binnen het MLO. Daarnaast zijn er parttime collega's. Dit maakt het lastig om een concept te ontwikkelen ook omdat het lastig is om bij elkaar te komen. Vaak is er niemand die op dezelfde dag beschikbaar is en zelfs met werksessie buiten schooltijd (erna en ervoor) lukt het niet om een goede vergaderstructuur of ontmoetmoment te vinden. Dit werkt het vinden van een oplossing extra lastig.

Wat is de aanleiding om tot onderzoek over te gaan?

In het gesprek met Rogier kwam duidelijk naar voren dat het niet ligt aan de goede ideeën die ik of collega's uit het team hebben. Vanwege het nieuwe concept is er vrijheid om dingen anders te doen, om Montessori in het concept te brengen. Maar er wordt nog niet veel gesproken als team en er is nog geen eenheid in visie. Als ik of een aantal dan bijvoorbeeld lessen binnen – buiten aan elkaar gaan verbinden of als we projecten ontwikkelen maar deze niet gedragen worden door het team of collega's waarmee je een klas of jaarlaag deelt dan groeit het idee niet verder en is er geen waarborging in je concept. Daarnaast hebben we al wel een aantal keren juist wel bij elkaar gezeten en is het gevoel dat we allemaal dezelfde kant op willen echt wel aanwezig maar zijn we nog zoekende in de praktijk hoe we dit dan ook echt moeten gaan doen om ook eenheid te houden. Voor een schooldeel wat groeiende is, is het belangrijk dat de visie en missie ook terugkomt in de alle kleine dingen die we als team doen en dat dit ook duidelijk wordt bij de leerlingen. Wat zijn onze speerpunten en wat zien leerlingen daarvan en aan welke kenmerken kunnen we dit linken zodat als we kritisch als team naar onszelf en ons werk kijken dat we er ook nog een montessori element in terug te zien valt. Met dit onderzoek wil ik onderzoeken hoe ik dit kan waarborgen, wat is er nodig om de montessori karakteristieken te integreren in een team, hoe verander je zo met elkaar terwijl je ook in de drukte van de dag zit en hoe wordt de verandering omarmt door het team en vastgelegd voor daarna.

Mijn eigen rol en ambassadeurschap

Vanaf het begin ben ik betrokken bij de ontwikkeling van de praktische havo-vwo. Ik geef les in de leerjaren 1,2 en 3 van de havo-vwo. Ik geef daarnaast ook nog les aan het vmbo of ISK-klassen. Ik probeer om met alle nieuwe dingen die we bedenken om steeds maar het M-gehalte (montessori) aan te dragen en om mijzelf en anderen te prikkelen dit ook te doen. Ik stel mij op met een kritische houding en draag ook ideeën voor verandering aan. Vanuit mijn administratieve achtergrond draag ik ook bij aan het vastleggen van de dingen die we doen en stel ik veranderingen voor. Voorbeelden hiervan zijn het documenteren van de alle opdrachten onderbouw havo-vwo, vastleggen projecten en actielijsten en het kritische houden van de collega's door het stellen van vragen waarom we de dingen doen zoals we ze doen. Ook benoem altijd dat we het Montessori-deel niet moeten vergeten als we nieuwe dingen bedenken en benoem ik onderdelen die een nieuwe les, project of proces juist beter laten aansluiten bij Montessorionderwijs. In het team benoem ik dit regelmatig maar ook in de sectie. In teamoverleg heb ik presentaties gehouden over waar ik mee bezig ben en over dit onderzoek. Ik help ook nieuwe collega's in het team op weg en vertel hun over Montessori, onze filosofie. Dit doe ik ook bij de stagiaires die ik begeleid.

Probleemstelling:

Hoe kunnen we (binnen het havo-vwo team of het MLO) nieuwe projecten en lessen initiëren en Montessori kernwaarden een vaste plek geven.

1.2 Doelstelling

Het doel van mijn praktijkonderzoek is om aan de hand van enquêtes, literatuuronderzoek, interviews en Webinars een overzicht te geven aan het team Havo-Vwo en directie MLO over hoe nieuwe concepten, les ideeën, projecten uitgezet en gewaarborgd kunnen worden en passen binnen Montessorionderwijs.

Toelichting op het verband van de probleemstelling en de verkenning.

Tijdens de verkenning wilde ik eerst iets gaan doen met binnen-buiten om leerlingen met lessen en opdrachten naar buiten te krijgen. Op deze manier kun je ook meer aandacht geven aan aspecten zoals sociaal leren, kosmisch onderwijs en de maatschappij om de leerling heen. Terwijl ik daar mee bezig was en in gesprek was met leerlingen, leraren en leraren van de leergang, teamleider en de directie kwam ook naar boven dat er heel veel wensen zijn maar dat het ook nog wel een puzzel is om de verandering in de praktijk toe te passen of te creëren. Tijdens mijn eerste 1,5 jaar binnen de ontwikkeling van de praktische havo-vwo liepen ik en collega's hier ook tegen aan. Het is best ingewikkeld om iets niets neer te zetten en

nieuwe inzichten te verbinden aan je onderwijs terwijl er ook methodes, toetsen en dergelijke zijn. Dat triggerde mij om ook bij mijzelf en naar mijn tijd bij de praktische havo-vwo te kijken en te erkennen dat het dus lastig is om te veranderen en Montessori kenmerken te integreren binnen een team. Hierdoor ben ik het pad ingeslagen van het willen onderzoeken hoe mijn team responsiever kan gaan werken en of er een manier bestaat hoe we op een makkelijke manier Montessori kenmerken kunnen gaan toevoegen als team en individueel.

Toelichting op de keuze van de gekozen literatuur.

Er zijn verschillende bronnen gebruikt. Voor het deel over de responsieve manier van overleggen en werken als team heb ik gebruik gemaakt van bronnen die gaan over de methode Scrum (Sutherland, 2014) (Wardt, 2018). Voor Montessori heb ik gebruik gemaakt van een aantal originele Montessori bronnen zoals; *The Four Planes of Education* (Montessori, *The Four Planes of Education*, 1938) waarbij Maria duidelijk haar visie beschrijft voor de 'third plane'. Maar ook bijvoorbeeld *Education for a New World* (Montessori, *Education for a new world*, 2007) en *Citizen of the World* (Montessori, *Citizen of the World*, Key Montessori Readings, 2019) die beiden aangeven hoe belangrijk het is om de lessen zo te scheppen dat we leerlingen voorbereiden op hun rol in de maatschappij en dat deze manier van aanpak ook maakt dat we anders naar onze lessen en lesontwerp moeten kijken. Secundaire Montessori bronnen die hier bij aansluiten zijn bijvoorbeeld de teksten van Lillard (Lillard, 2017) of Mario Montessori (Montessori Jr., 1992) en vanuit nieuwe wetenschappelijke onderzoeken zijn er de inzichten van Deci & Ryan (Deci & Ryan, sd), Jelle Jolles met het Tienerbrein (Jolles, 2017) en de theorie van Fink (Fink L. D., 2003). Dit allemaal samen en nog een aantal andere bronnen heb ik gebruikt als basis voor mijn literatuuronderzoek naast documenten die gemaakt zijn voor de leergang Montessori Meesterschap.

2 Theoretisch kader

Voor een deel van mijn onderzoek zal ik ook verder moeten kijken dan Maria Montessori en de huidige wetenschap erbij betrekken. Dit omdat wetenschap belangrijker is dan (haar) theorie (Montessori, *Citizen of the World*, Key Montessori Readings, 2019). Maar voordat ik een conclusie wil delen wil ik kort uiteenzetten hoe mijn theoretisch kader is opgebouwd.

Montessori in de VO-school

De wereld buiten school en de omgeving is enorm belangrijk voor adolescenten en dit zou ook zijn invloed moeten hebben op het schoolsysteem zoals Maria ook dit benoemd wanneer ze schrijft over de Montessori Grammar School (Montessori, *Basic Ideas of Montessori's educational theory*, 1967;

Montessori, Basic Ideas of Montessori's educational theory, 1967). Idealiter zou de school ver buiten de stad moeten staan om zo direct contact te hebben met de natuur en het land. Het contact met de natuur zou een goede afwisseling zijn voor de studie.

Visie van Maria

Maar ook als je niet in de landelijke omgeving zit kun je hier nog iets mee schrijven verder in dit hiervoor genoemde boek. Het gaat niet alleen om de natuur maar ook de sociale interactie, wereldkennis en begrip en waarde leren van geld verdienen en het werk wat hiervoor gedaan moet worden. Het is dus belangrijk om naast de schoolvakken ook ruimte te maken voor tijd, projecten en andere leer ervaringen.

Leerervaringen die eraan bijdragen dat de adolescent meer leert over de maatschappij en de wereld. En dan niet alleen kennis qua weten maar ook over het begrijpen hoe de dingen werken. Voor ons als school is er natuurlijk de vraag hoe wij dit zouden kunnen toepassen in de stad.

Welke elementen kunnen we naar de school halen?

De indeling in het lokaal moet variabel zijn en de tafels en stoelen moeten van opstelling kunnen veranderen. Leerlingen kunnen werken in hun groep van hun eigen jaar maar kunnen ook werken in gemixte groepen. Zo kunnen ze ook van elkaar leren en dit is eigenlijk hetzelfde zoals het ook op Montessori basisschool gaat. Supervisie tijdens deze gemixte moment is er door een docent maar zonder direct instructie te geven. Leerlingen zitten dan gemixt bij elkaar en kunnen zo zelf vorderingen maken in hun eigen werk. Vanuit de leergang heeft de les van Koen Schaap over de klassenindeling (les 1, jaargang 2 27-09-2022) mij ook geïnspireerd en ook daarin kun je zien dat Maria Montessori een idee hierover had maar dat de latere wetenschap dit ook verder omarmt en onderbouwt (o.a. Lillard, Marx, Fuhrer & Hartig). Vanuit de leergang heeft de les van Koen Schaap mij ook geïnspireerd. De les ging over de opstelling in de klas en liet zien hoe de principes van Maria Montessori hand in hand gaan met nieuw wetenschap en dat iets kleins als een opstelling in de klas veranderen kan bijdragen aan onderwijs wat invulling geeft aan Montessorionderwijs.

Naast de opstelling is er een opsomming van dingen die Maria benoemt die belangrijk zijn voor een school geven weer dat er een variatie is aan:

- Werktijd/lestijd van een vak
- Werktijd individueel of in een groep
- Tijd om elkaar te helpen of om de hulp in te schakelen van een leraar.

In sommige scholen doen de eerste en de laatste jaren iets minder of niet mee met opsplitsen omdat ze of net nieuw zijn of bezig met hun examens.

Werkwijze met lessen

In haar stuk over de Montessori Grammar School beschrijft Maria ook precies hoe het onderwijs georganiseerd wordt:

1. Eerstejaars (brugklas) kunnen variëren in tempo, opdrachten
2. Jaren na eerstejaars tot aan examenklas: naast focus op vakken ook focus op andere gebieden
3. Informatie over leeftijd, intellectuele volwassenheid, mate van willen en kunnen samenwerken en de relatie met de leraren spelen mee in de visie over de leerling
4. Vakwerk is opgedeeld in taken. En elke taak heeft een nummer.
5. Sommige taken moet op een bepaalde volgorde gedaan worden en andere juist weer niet
6. Sommige taken hebben subtaken
7. Binnen de taken zijn er keuzes
8. Sommige taken horen bij een boek en kunnen zelfstandig gedaan worden, andere taken horen bij thema's of projecten
9. Het afronden van de taken of een presentatie zijn opgenomen in hun tijdbalk
10. Met de leraar wordt afgesproken wanneer het afronden gedaan wordt (toets, presentatie, schrijfopdracht etc.)
11. Als iets gedaan en af is wordt het resultaat bijgehouden in een boekje wat de leerling bij zich houdt
12. Als iets niet gehaald wordt dan gaat de leerling aan de slag met correcties
13. Er wordt geen beoordeling gegeven in de trant van heel goed, goed etc. Er wordt alleen afgevinkt welk taaknummer gedaan is.

14. De taakkaart kan op elk moment aangeven waar de leerling in het proces is (voor zichzelf, de leraar of de ouders)
15. Doordat alle taken nummers hebben kunnen leerlingen werken tot aan het examen. Maar de vrijheid moet niet te vrij zijn (hoeveelheid, tempo, combinatie van taken enz.)
16. Alle taken zijn onderverdeeld in kleuren (eerste jaren zijn groen, daarna rood en een groep met wit) en daarna zijn ze klaar voor het examenjaar
17. Het laatste jaar zit weer homogeen bij elkaar en krijgt meer klassikaal les om zich zo goed voor te bereiden op het eindexamen
18. De hele cursuslijn is ook nog eens opgedeeld in verplicht en keuze onderdelen
19. Dagindeling is:
 - a. Start met verplicht vakken met daarna pauze (ongeveer 2 uur)
 - b. 1,5 uur werktijd
 - c. Keuzewerktijd (ongeveer 1,5 uur)
 - d. Sport en andere activiteiten zoals schaken, dans, tennis enz.
 - e. 1x per week 1 uur lezen, toneel, concert, kunst, film, school council, klasdiscussie forum en informatieverstrekking over beroepen, de maatschappij enz.
20. Leerlingen worden betrokken bij de organisatie van school en zij nemen ook een deel van de organisatie voor hun rekening. Hiermee leren ze gelijk ook verantwoordelijkheid
21. Elke week start met een gezamenlijke start en dit is voor het goede groepsgevoel en de sfeer
22. In een tussenuur werkt de klas in hun eigen ruimte verder aan hun werk

Het is onmogelijk om succes te hebben als school en alleen te vergelijken met klassiek onderwijs daarom is het goed om een duidelijk beeld te hebben van de stijl die je als school wilt hebben.

Visie MLO

De visie van het MLO is: 'Leerlingen verlaten de school als zelfbewuste en zelfredzame mensen, toegerust voor de toekomst en de wereld om hen heen'. Het volgende speerpunt is opgenomen in het schoolplan van het MLO 2020-2024:

Speerpunt 2: Herkenbare montessori-manier van werken

In de montessoriaanse visie op onderwijs is een goede persoonlijke ontwikkeling van de leerling een voorwaarde voor een succesvolle schoolloopbaan. Als montessorischool vormt deze visie het uitgangspunt voor het vormgeven van ons onderwijs en in het bijzonder het pedagogisch handelen van onze medewerkers. We zien dat veel van de medewerkers 'het montessoriaanse' handen en voeten proberen te geven en op individueel niveau ook scholing volgen. Docenten geven echter ook aan veel verschillen te ervaren in de manieren van werken binnen en tussen de teams.

Het gevoel is dat iedereen nu zijn/haar eigen uitleg heeft van wat montessoriaans werken op onze school betekent.

Uit evaluaties blijkt dat er te weinig Montessori uniformiteit wordt ervaren en dat er behoefte is aan een duidelijker gezamenlijke lijn in het naleven van regels en de wijze waarop er met elkaar wordt omgegaan.

De behoefte is dus om meer tot een eenduidige werkwijze te komen, ingegeven vanuit een gedeelde montessoriaanse visie. Hier willen we de komende jaren op inzetten door met elkaar een profiel op te stellen van wat het inhoudt om een docent op het Montessori Lyceum Oostpoort te zijn. Deze profielbeschrijving concretiseert de verwachtingen die we naar elkaar hebben, wat voor iedereen in de school geldt en waar ruimte voor verschil is.

Dit profiel gebruiken we vervolgens om te komen tot gezamenlijke afspraken en richtlijnen voor een eenduidige pedagogische lijn binnen de school. Verder maken we het profiel onderdeel van werving & selectie, de gesprekkencyclus en als een manier voor eenieder om inzicht te geven in waar hij/zij zich nog in wil ontwikkelen.

Bij deze ontwikkelbehoefte zoeken we met elkaar passende vormen om hierin te voorzien (waaronder een scholingsaanbod).

Visie Montessori voor VO-onderwijs 21ste eeuw

Hierboven is beschreven hoe Maria het precies voor zich zag en hoe het MLO het voor zich ziet. Een aantal dingen zijn nu anders in de 21ste eeuw en vanuit die gedachte heeft de werkgroep Montessori Leren karakteristieken opgesteld voor scholen (Rubinstein, 2015). Een blik op deze karakteristieken is interessant omdat binnen de Havo-Vwo we een nieuw concept willen neerzetten als Montessorischool. Er moet dus ook echt iets van Montessori terug te vinden zijn in de het concept. Een aantal ideeën die Maria had beschreven in haar stuk tekst over de Montessori Grammar school lijken precies op wat we nu al doen. Dus in die zin verbaasde me dit eigenlijk precies hoe een 'oud' document eigenlijk nog zo enorm relevant is voor wat wij nu met ons school-concept.

Maar tegelijkertijd doen we een aantal dingen nog niet. Ik benoem even kort welke karakteristieken aanwezig zouden moeten zijn:

1. **Hoofd hart en handen:** school zo indelen dat er aandacht is voor een bredere vorming en niet alleen gericht op cognitieve doelen
2. **Leren kiezen;** dit is een voorwaarde voor de ontwikkeling van zelfstandigheid
3. **Reflecteren:** reflectie op het leren is een basis voor de leerkracht en de leerling
4. **Sociaal leren:** leerlingen in de fase van het VO zijn gericht op sociaal functioneren (van en met elkaar leren)
5. **Samenhang in leerstof:** Montessorionderwijs in de 21ste eeuw gaat buiten de grenzen van traditionele vakken en met lesstof moeten leerlingen geprikkeld worden
6. **Binnen en buiten school:** leerlingen moeten bekwaam worden en een maatschappelijke rol te verwerven in en buiten de school. Binnen de school leren leerlingen hun maatschappelijke rol voor buiten de school

Als je dit zou samenvatten dan krijg je een Montessorischool die leerlingen hulp biedt voor hun totale leven en een schoolleven met meer diepgang. Ook Angelina Lillard en David Sousa hebben dit beschreven en dit kwam ik ook tegen tijdens mijn onderzoek in leerjaar 1 (Lillard, 2017) (Sousa, 2017).

Visie Montessori Leraar

Er is natuurlijk naast de visie voor de school ook een visie voor de leraar. Maria heeft hier ook overschreven en in het boek *Education for a new world* heeft ze hier een hoofdstuk aangewijd (Montessori, *Education for a new world*, 2007). Vanwege het zelfstandige werken lijkt het erop alsof de rol van de leraar kleiner is dan een leraar die klassiek lesgeeft. Maar als je inzoomt op de rol dan is er misschien minder zichtbaar terwijl de leerlingen zelfstandig werken en weten wat ze moeten doen. Er is wel degelijk werk wat er gedaan moet worden en dit zit hem vooral in de voorbereiding van de taak en de rol van het coachen van de leerling.

Iemand die leraar is kan niet één-twee-drie om worden getoverd als Montessori leraar. Een aantal zaken zullen helemaal anders moeten en opnieuw aangeleerd moeten worden. Dit begint bij het bekijken van de pedagogiek. Materiaal moet er mooi en aantrekkelijk uitzien, duidelijk en klaar voor gebruik voor een leerling. De leraar moet ook in staat zijn om om te gaan met leerlingen die door de taken heengaan in een verschillend tempo en zo op een andere manier de orde en het overzicht moet houden. En het belangrijkste element dat de leraar ook bezig is met het voorbereiden op de rol in de maatschappij, de wereld om de leerling heeft en dat hier met lessen en materialen binnen en buiten school ook aandacht voor moet zijn. Onderwijs moet niet alleen gericht zijn op een traditioneel vak maar op de algehele vorming en de voorbereiding voor het leven na school.

Mario Montessori is tot de conclusie gekomen dat het doel van Montessorionderwijs niet de kennis zelf is maar dat Montessorionderwijs leren stimuleert als onderdeel van de ontwikkeling van de mens (Montessori Jr., 1992). En ontwikkeling kan niet zonder kennis. Daarom is het ook belangrijk dat de Montessori leraar kennisneemt en heeft van de ontwikkeling van de mens en de fases waarin de kinderen zich bevinden. Een belangrijke rol dus om ons als leraren niet alleen te focussen op dat ene hoofdstuk, toets of eindresultaat maar ook dit breder te trekken. Dit vergt een andere aanpak. Als je namelijk alleen focust op het resultaat van feiten die geleerd moeten worden dan ga je aan iets belangrijkers voorbij; het is belangrijker om leerlingen te helpen zijn potenties te ontwikkelen zodat hij leert over zichzelf en zijn kunnen zodat hij zelfredzaam wordt voor wat op zijn pad gaat komen.

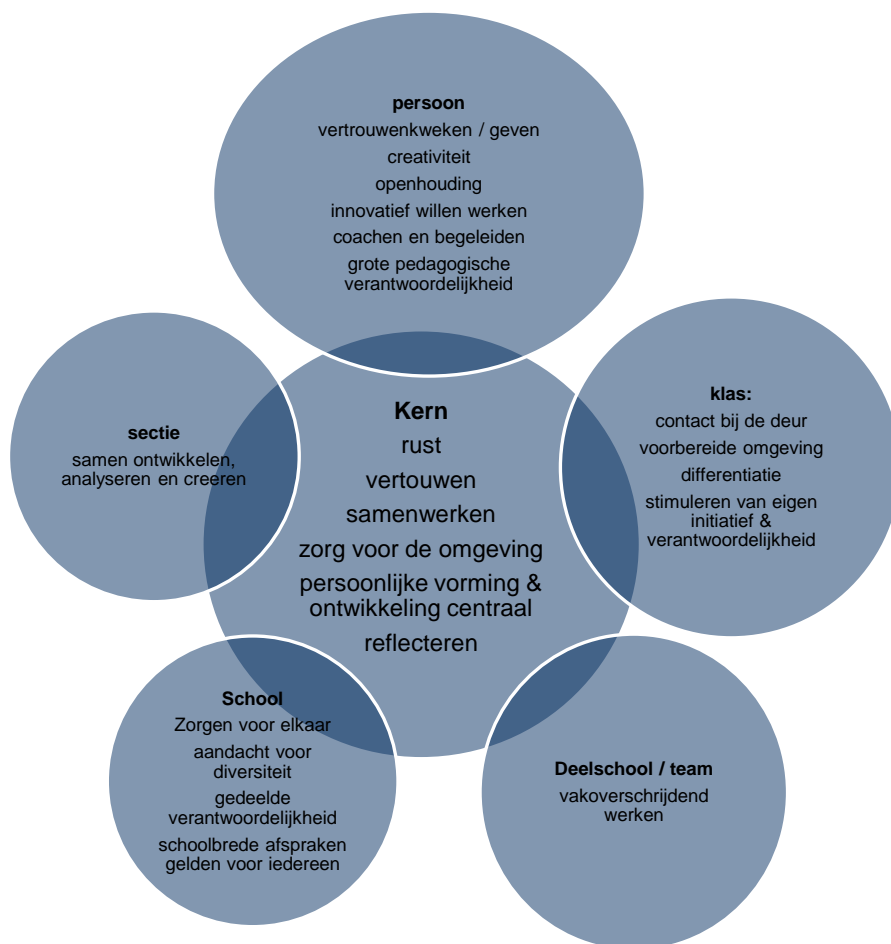
Naast die andere aanpak die Mario Montessori beschrijft betekent het ook iets voor kennis die de leerkracht moet beschikken over cognitieve, sociale, emotionele en morele ontwikkeling en ook die kennis moet hebben om uitdagend lesmateriaal te ontwerpen en ook om die vaardigheden overbrengen op de leerlingen en ze ook hierin kunnen begeleiden (Rubinstein, 2015).

Vanuit de leergang staat er ook beschreven in de Montessori toetsstenen dat de attitude van de leraar erg belangrijk is. En deze attitude heeft de kenmerken: liefdevol, geduld, wetenschap, verantwoordelijk, respect, precisie, interesse en plezier, verwondering, verzorgd uiterlijk, stem der dingen, bescheidenheid. Deze elementen zijn van grote invloed in hoe de leraar overkomt, zijn les geeft en hoe de leerling de benadering en les van de leraar ervaart.

Binnen het MLO wordt er ook een Montessori lerarenprofiel ontwikkeld. Op dit moment staat hier het volgende over geschreven. *Het profiel is nog niet definitief.*

Montessori Lerarenprofiel

Het Montessori Lyceum Oostpoort is een Montessorischool voor ISK, VMBO, mavo, havo en vwo-leerlingen in Amsterdam oost. Wij staan voor onze leerlingen dat ze zich ontwikkelen tot autonome burgers, die de kunst van het samenleven beheersen. Persoonsvorming staat daarbij centraal: we stimuleren hen om kritisch te denken, eigen keuzes te maken en creatief en verbindend te zijn. Zo bereiden wij ze voor op de uitdagingen die een diverse, grootstedelijke samenleving stelt, en creëren we meerwaarde voor de maatschappij.

Montessori voor de leerling 12-18 jaar

Maria Montessori beschrijft dat we de taak hebben om onze leerlingen te onderwijzen en ervoor te zorgen dat ze leren om zichzelf aan te passen aan de omgeving (Montessori, Citizen of the World, Key Montessori Readings, 2019). Wij zijn natuurlijk verantwoordelijk voor het creëren van deze omgeving de vraag is hoe wij dit doen. We hebben ons als eerste te houden aan de eisen van de overheid maar krijgen tegelijkertijd ook de vrijheid om een schoolconcept als laag hierover heen te leggen.

Leerlingen hebben ervaringen nodig in deze fase. Dit kan zijn in de maatschappij, op school, met werken en experimenteren. De leerling moet in staat zijn te creëren en te oriënteren en hun wereld te vergroten (Montessori, The Four Planes of Education, 1938).

Montessori projecten voor de leerling 12-18 jaar

Een van de dingen die voor Maria belangrijk zijn is de orde waarin dingen gebeuren en de orde waar veel van geleerd kan worden. Kinderen leren hierdoor verschillende dingen zoals bijvoorbeeld hun rol in de groep (groepsorde). Als je de natuur als beginpunt neemt kun je vanuit hier verschillende dingen qua orde leren en op pagina 13 van haar lezing van Citizen of the World geeft ze verschillende voorbeelden (Montessori, Citizen of the World, Key Montessori Readings, 2019); hoe de insecten leven en zo leveren over de bodem en hoe dit schoon blijft. Of hoe de bomen carbon-dioxide opnemen uit de lucht maar wat tegelijkertijd ook weer een gif kan zijn. En de cyclus van zuurstof die hiermee verbonden is. Allemaal voorbeelden uit de natuur die aangeven hoe mooi het allemaal gearrangeerd en geordend is. Voor kinderen is het belangrijk deze orde te begrijpen omdat wij als mensen ook uitmaken van deze orde en ook onze rol hebben. Project binnen 1 vak of meerdere vakken lenen zich hier uitstekend voor.

Third Plane

Toepassing in de praktijk is belangrijk in deze derde fase (third plane) (Montessori, The Four Planes of Education, 1938). Adolescenten willen meer begrijpen van de wereld waarin zij leven en een andere aanpak is dan ook gewenst. Ze willen ook graag deelnemen aan de maatschappij en erkent worden. Ze willen ook van alles ervaren en onderzoeken. Onze onderwijsmethoden moeten zich dus ook aanpassen hieraan maar Maria concludeerde toen dat dit niet gebeurt. Leerlingen worden te vaak alleen 'vast' gehouden aan school, een schoolgebouw en schoolsysteem zonder de leerlingen mee te nemen.

Dit is ook waar Cosmic education om de hoek komt kijken. En dit is ook uitbreiding van de standaard lessen (taken met nummers) waar ik een hoofdstuk eerder over schreef. Het leven van dat moment verbinden met bijvoorbeeld geschiedenis en de mogelijkheid om situaties te creëren van verbinding op diverse vlakken (evolutie, heden, verleden, toekomst, verbeelding en meer) zijn sterke voorbeelden van hoe Maria onderwijs voor zich zag (Montessori Jr., 1992). Het prikkelen en aanwakkeren van de verbeeldingskracht van de leerling was een doel op zichzelf en niet om alleen gegevens te verzamelen en te onthouden. Het doel van kosmisch onderwijs heeft als doel dat de leerling een betere voorbereiding heeft op zijn/haar rol in de maatschappij en het geeft een realistische basis en hoop voor de toekomst. Er zijn elementen die meegenomen moeten worden bij de ontwikkeling van kosmisch onderwijs:

1. Aandacht voor de onderliggende concepten van de mens, de aarde en zijn ontwikkeling en de verbinding tussen alles (verbinding mens met de aarde en alles wat daarbij hoort maar ook de innerlijke mens)
2. Aandacht voor de beste vorm van didactiek gericht op de juiste leeftijdsgroep
3. Aandacht voor de beste vorm van pedagogische aanpak gericht op de juiste leeftijdsgroep

Behoeft adolescent

In mijn onderzoek van jaar 1 schreef ik al over een beving die Jelle Jolles heeft beschreven en die ondersteunt waarom onderwijs passend op de behoeftes van de adolescent belangrijk is. De positieve leerervaring die genereert is namelijk nodig want middelbare school leerlingen moeten nog veel beslissingen nemen totdat ze volwassen zijn. Een negatieve schoolervaring kan leiden tot verkeerde keuzes of verkeerde beslissingen schrijft Jelle Jolles op pagina 21 van zijn boek Tienerbrein (Jolles, 2017).

Een manier om leerlingen die positieve ervaring te geven is door ze meer verantwoordelijkheid te geven. Daarbij zitten onze leerlingen in de fase dat ze loskomen van hun ouders en ze willen ook zelf keuzes maken (Slot & van Aken, 2015). De autonomie ontwikkeling speelt een grotere rol in deze fase. Hierdoor kunnen ze steeds meer zelf verantwoordelijkheid gaan nemen. Ze willen zich ook richten op leeftijdsgenoten en eigen interesses. Ontwikkeling van hun eigen zelf vindt plaats. Hiervoor is het belangrijk om, om te leren gaan met autonomie, zelf kunnen kiezen en de kans en de ruimte te krijgen om meer hier mee te oefenen. Iets wat Deci & Ryan ook beschrijven met de zelfdeterminatietheorie (Deci & Ryan, sd). Hier moet dus ook rekening mee gehouden worden bij de ontwikkeling van materialen.

Jelle Jolles beschrijft dat we hen kunnen helpen door planmatig handelen samen met ze op te pakken (Jolles, 2017). Het organiseren van duidelijk begrensde taken lukt dan al snel en na een tijd kan dit uitgebouwd worden naar complexere taken. De keuze opdrachten uit deze interventie gaan leerlingen helpen om te leren kiezen. Het helpt hen om eigen beoordelen beter in te schatten en het ontwikkeld zijn eigen zelf inzicht door te werken met deze keuzeopdrachten. Voor de leerling voelt het ook veilig als deze hulp van de ouders of de docenten komt.

Leerlingen willen ook graag het nu zien van wat ze moeten doen en het moet niet iets zijn wat ze doen om alleen maar vanwege het systeem is te kunnen afvinken of behalen (Montessori Jr., 1992). Persoonlijke interesse en nieuwsgierigheid, onderzoekende positie in de wereld en een algemene interesse in hoe de dingen werken zijn wel manieren waarin een leerling interesse heeft. Als een leerling op deze manier werkt en met deze motivatie dan kan hij ook zijn eigen positie ontdekken en vinden in de maatschappij, met zichzelf en de toekomst. Juist leerlingen van deze leeftijd zijn enorm geïnteresseerd in de wereld om hen heen. Je kan niet verwachten dat volwassenen zich zorgen maken om hun ecologische voetafdruk of het uitsterven van bepaalde dieren als ze nooit in hun schoolperiode geleerd hebben dan de wereld meer is dan de aardrijkskundeles.

Scrum

Als je als school of als team iets nieuws wil dan is het ook belangrijk dat dit ook wordt gedragen door de schoolleiding (auteurs van VO Academie, 2016). Er zijn drie hoofdtaken die belangrijk zijn:

- Definiëren van een missie en visie van de school (verband tussen doelen en de koers om bij de doelen te komen)
- Managen van primaire proces; wat gebeurt er in de klassen
- Vormgeven van leerklimaat waarbinnen zowel leerlingen als docenten zich kunnen ontwikkelen

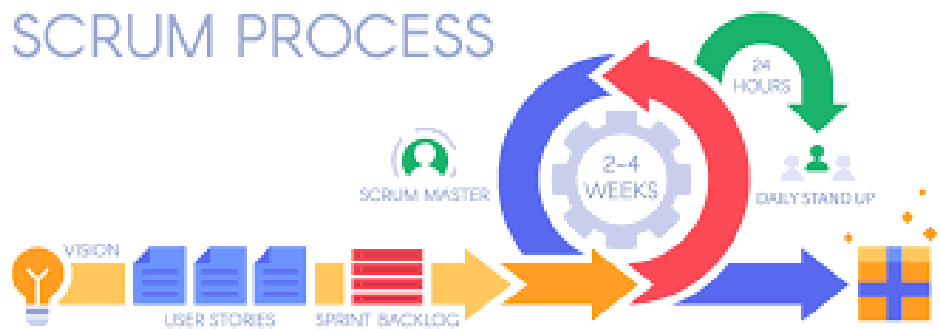
Een strategie en missie hebben is belangrijk en een aantal stappen zijn hiervoor belangrijk om te nemen als team:

1. Creëren van een gezamenlijke visie en richting
2. Realiseren van een coherente organisatie
3. Bevorderen van samenwerken, leren en onderzoeken
4. Strategisch omgaan met de omgeving
5. Analyseren en problemen oplossen

Een manier waar veel bedrijven al mee werken is Scrum (Sutherland, 2014). Het is een responsieve manier van werken. Jeff Sutherland kwam op deze methode om effectiever te werken met minder tijd, minder mensen en meer resultaat en meer kwaliteit. Ik zal hieronder kort uiteenzetten wat de filosofie van Scrum is zodat ik daarna de link kan maken met Montessori en waarom ik dit heb toegepast in mijn onderzoek.

Scrum in vogelvlucht

Er zijn verschillende rollen en taken.

Met elkaar heb je een visie, een doel. Je werkt in een team aan dat doel. Elk team heeft een producteigenaar (scrum master of iemand die de zaken in de gaten houdt). Er is een lijst (back log) met alle wensen, bespreekpunten, doelen en acties. Tijdens de sprintplanning wordt er besproken welke taken van het back log in de sprint van de komende 2 weken passen en wie dit gaat doen. Via het scrum-bord (planbord) is inzichtelijk wie waar en wanneer mee bezig is en wat de deadline is. Via een stand-up wordt de voortgang besproken maar is er ook een check-in om te kijken naar hoe gaat het met je, zijn er obstakels of vragen en wat hebben we nodig om het doel te gaan halen. Aan het einde van de Sprint, als de taken klaar zijn is er een evaluatie.

Tijdens het schooljaar heb ik besproken in het team hoe het toch komt dat verandering zo lastig is en één van de elementen was dat het door de drukte lastig is om elkaar te zien. Als je nu graag met elkaar wilt gaan veranderen en meer Montessori inhoud in de lessen wilt dan is het essentieel dat je juist elkaar kan vinden. Door deze responsieve methode zijn we via een cyclus met elkaar aan het werk gegaan. Dit past ook bij de karakteristieken van Montessori waarbij een werkcyclus belangrijk is en het toepassen van systematische waarneming en daar jezelf op aan te passen.

Link Scrum en Montessori

Scrum en Montessori toetsstenen hebben op verschillende punten een verband met elkaar. De foto hieronder komt uit de handleiding Montessori Toetsstenen van de Montessori Meesterschap Leergang en het sluit op de volgende punten aan bij Scrum;

- Scrum nodigt uit tot het stellen van vragen en reflectie – MM Verantwoordelijkheid
- Scrum moedigt creativiteit aan – MM Creativiteit
- Scrum voorziet in een proces en structuur – MM Werken als natuurlijkgegeven
- Scrum nodigt teams uit om in te schatten/in te zien wat ze hebben gemaakt en hoe ze dat hebben gedaan – MM Valorisatie van de persoonlijkheid
- Scrum ondersteunt in de manier van samenwerken en gelijkwaardigheid – Nieuwsgierigheid,
- Scrum biedt ruimte voor variatie in temp en organisatie van het werk en het individu
- Scrum vraagt om meerdere reflectiemomenten – Vrijheid & Zelfdiscipline
- Scrum zorgt voor effectiviteit – Werken als natuurlijk gegeven
- Scrum heeft een vast kader – MM Voorbereide omgeving, Werkcyclus

Foto uit Toetssteen Montessori Meesterschap Leergang

Sutherland resumeert ook dat het goed is om een planning te hebben maar dat dit niet blindelings uitgevoerd moet worden. Het is daarom erg belangrijk om ook zelf reflecterend te zijn als leraren op onze eigen zaken. Het controleren van onze eigen fout en het aanpassen daarop is een belangrijk gegeven. Door het korte tijdspad in de cyclus komt een fout of iets wat niet werkt al snel naar boven en kan dit worden aangepast. (Sutherland, 2014). Door deze werkwijze ontstaat er ook vrijheid (iedereen kan de leider zijn van een meeting, iedereen kan taken krijgen en uitvoeren in het team) maar is er ook gebondenheid (er is een commitment naar elkaar, er is een afgesproken tijd en doel). Mario Montessori beschrijft het willen ontwikkelen en door ontwikkelen en willen blijven veranderen en streven naar verbetering dat dit niet iets is wat alleen leerlingen zouden moeten doen maar ook scholen (Montessori Jr., 1992, pp. 50-53). Wat het werken op deze manier ook weergeeft is dat de autonomie, zingeving en meesterschap naar boven komen. Dit zijn precies ook elementen die Maria Montessori ook beschreven heeft en zijn aangemerkt als montessori-karakteristieken. Rik van der Wardt heeft ook een model hiervoor geschreven zodat je als team hier ook op inzoomt om dit met elkaar duidelijk te krijgen (Wardt, 2018, pp. 48-53). Doordat er zelfde drive is met de scrum werkwijze wordt ook het doel duidelijk en dit doel heeft zin en zorgt door de realisatie tot zingeving en het versterkt de intrinsieke motivatie om hier mee verder te gaan. Iedereen kan zelf keuzes maken (aan welke taak, hoe, deadline, met wie) en dit geeft autonomie. Het zelf keuzes mogen maken zorgt tot betrokkenheid bij het werk en daardoor ontstaat meesterschap. Ergens goed in zijn en jezelf ontwikkelen komt ook weer terug als basisbehoefte in de theorie van Deci en Ryan (Self-Determination Theory).

De manier van denken van Sutherland heb ik ook met het team besproken en wij zijn in schooljaar 2021-2022 ook zo cyclisch ter werk gegaan en hebben zo onze overleggen en besluitvorming ook volgens deze cyclus ingericht. Verderop vertel ik hoe dit gegaan is.

Na dit geschreven te hebben; heb ik jullie nu meegenomen in de visie van Maria Montessori voor de leerling in het VO, voor een VO-school en haar leraren. Hoe het belangrijk is om ook als team een visie te hebben op hoe je de verandering dat te weeg moet brengen als je besloten hebt om je onderwijs in te richten volgens, in overeenstemming met Montessori richtlijnen binnen de school. Maar dan komt nog het punt om dit ook verder in te richten in de lespraktijk van alle dag. Iemand die met zijn theorie dicht in de buurt zit van Maria Montessori is L. Dee Fink.

Taxonomie of significant learning

Naast het werken met Scrum en een manier van vergaderingen zodat we samen met elkaar de visie beter kunnen uitdragen is er ook nog het lesontwerp. Hierover heb ik gelezen uit het boek van L. Dee Fink (Fink L. D., 2003). Met name hoofdstuk 2 gaat in op een taxonomie die heel erg goed past bij Montessorionderwijs (Fink L. D., 2022).

Inhoud van goed onderwijs; een goede les of project

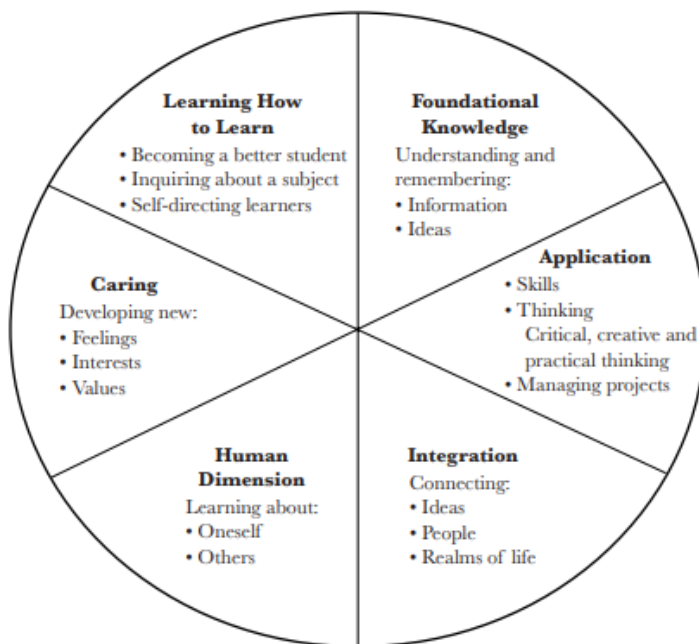
Fink heeft jaren onderzoek gedaan en kwam tot de conclusie dat de volgende elementen garant staan voor goed onderwijs:

- Leerlingen uitdagen om op verschillende manier tot leren te komen;
- Verschillende actieve vormen van onderwijs gebruiken;
- Leraren hebben die 'zorgen'; niet alleen over het onderwerp/vak maar ook de leerlingen en over lesgeven en leren;
- Leraren hebben die 'echt' contact maken met de leerlingen;
- Een goed systeem van feedback, assessment en beoordelen.

En met alle onderdelen of dingen die je doet als leraar moet je je afvragen wat gaat leiden tot significante leerervaring bij de leerling. Om daar antwoord op te geven ben ik dieper gaan zoeken naar wat deze 'significante leerervaring' nu behelst. Het eerste waar mensen dan op komen is de taxonomie van Benjamin Bloom (Lasley, 2016) maar deze kijkt het meest naar de cognitie, opgesplitst in van hoog naar laag: evaluatie, syntheses, analyse, toepassen, begrijpen, kennen. Deze wordt vaak gebruikt als framework om doelen voor een les of lessenserie op te stellen. Maar leren gaat verder dan alleen de cognitie en dat is waar Fink naar een diepere laag is gegaan wat heeft geresulteerd in the 'Taxonomy of Significant Learning' (Millis, 2021). En leren is volgens Maria Montessori niet alleen een diploma of een toets halen maar juist ook de bredere ontwikkeling van de persoonlijkheid en de voorbereiding op je rol in de maatschappij.

Hieronder het figuur met de onderdelen:

FIGURE 2.1. TAXONOMY OF SIGNIFICANT LEARNING.

Ik neem jullie mee in een uiteenzetting van alle onderdelen van dit model omdat ik denk dat het heel waardevol is voor de invulling van de ontwikkeling van lesmateriaal voor het Montessorionderwijs. Maria was immers ook niet alleen maar bezig met het ontwikkelen en onderwijzen van kennis aan haar leerlingen

1 Fundamentele kennis

Kennis hebben is de basis van alle soorten leren. Kennis die leerlingen opdoen, weten en deze kennis is de grondlegging voor alle basiskennis. Met deze basiskennis is het mogelijk nieuwe kennis op te doen. Voor leraren is het dus de taak om deze basiskennis niet als een los onderwerp te behandelen en te onderwijzen maar om ook bij leerlingen te toetsen of dat specifieke onderwerp wat naar voren komt in de les bekend is bij de leerling en of de onderliggende connecties of achtergrond en orde begrepen wordt. Hiermee leren leerlingen niet alleen iets over een onderwerp maar leren ze ook te leren. Voorbeelden zijn bijvoorbeeld: hoe word ik een betere student (toepassen zelfregulatie), hoe kennis te vinden en begrijpen, hoe kan ik invloed hebben over mijn eigen leren en dit betekenisvol maken (leren te plannen, vooruit te kijken, autodidactische invloed en reflectie toepassen).

2 Toepassen

Het toepassen waar een leerling mee bezig is, is vaak een proces met meerdere elementen; kritisch, creatief of praktisch of een combinatie. Maar om het significant te maken komen er ook nog vaardigheden bij kijken. (Bijv. communicatievaardigheden, of leren hoe een project te managen). Als je leert om je kennis toe te passen dan wordt het leren significant toepasbaar en gaat de leerling leren te denken (creatief, kritisch, praktisch)

3 Integratie

Het werkt versterkend als er meerdere elementen, disciplines, vakken met elkaar worden geïntegreerd. Lerende communities zijn hier een goed voorbeeld van. Hierdoor ontstaat er ook een andere band tussen leerling en leraar en het onderwerp. Ook wordt het makkelijker om het geleerde te verbinden aan andere gebieden in het leven buiten school.

4 Menselijke kant

Over jezelf leren is enorm belangrijk voor de vorming van de persoonlijkheid en ook om om te leren gaan met de verschillende ervaringen tijdens de schoollooptijd. Kennis van jezelf is belangrijk startpunt om daarna ook te kunnen leren van anderen en het begrip kunnen opbrengen voor diegenen die anders doen, denken of zijn dan jezelf. De menselijke kant gaat ook over emotionele intelligentie en deze moet ook ontwikkeld worden volgens Fink ((Fink L. D., 2003, p. 47).

5 Zorgen

Naast het leren en het verkrijgen van zelfkennis en reflectie is het begrip zorg, gevoelens en normen en waarden en belangrijk onderdeel. Leerlingen leren zichzelf te uiten en delen wat van binnen ervaren wordt. Ook hierin is weer een gradatie in het zorgen voor dingen, ideeën, jezelf, anderen en het leerproces.

6 Leren hoe te leren

Wanneer je dit kan heeft dit effect op heel veel andere vlakken en onderdelen van het leven van een leerling. Leren hoe een beter mens te worden, hoe een betere student te zijn, hoe kennis op te doen en deze te ordenen voor jezelf en een mening te vormen en hoe je zelfsturen kan worden in je eigen leerproces. Autonomie is hiervoor noodzakelijk om ook verder te ontwikkelen.

Ontwerp model Fink & Montessori

Introductie

Als je dan als team een eigen visie hebt ontworpen en een cyclus hebt waarmee je een vorm hebt gevonden om de veranderingen vorm te geven dan komt daar natuurlijk veel bij kijken. In mijn ervaringen van de afgelopen 2 jaar ben ik er tegenaan gelopen dat we vaak nieuwe lessen of projecten bedenken maar dat de aansluiting bij Montessorionderwijs, de Montessori docent, Montessori karakteristieken niet altijd aanwezig zijn of niet consistent. Het is belangrijk om dit in de visie te borgen maar uiteindelijk ontvangen de leerlingen les en is het de bedoeling dat die lessen, opdrachten en alles wat aangeboden wordt weer aansluit bij de filosofie van je team/school. Het model wat ik gemaakt heb verbindt de theorie van Fink (Taxonomy of Significant Learning) en Montessori en is hopelijk een hulpmiddel wat mijzelf en mijn team kan ondersteunen om Montessorionderwijs verder vorm te geven en te ontwikkelen.

Vaak zijn er ideeën genoeg om een lessen en projecten te bedenken maar ontbreekt het ons aan structuur. Tijdens de opleiding hebben we als stagiaire vaak nog de tijd om uitgebreide schema's in te vullen per les maar in de dagelijkse praktijk qua werk lukt dit niet. Als we als team apart gaan praten over de structuur en filosofie dan hebben we vaak ook goede ideeën maar hoe komen deze nu toch naar de lessen op een makkelijke en praktische manier? Dat is wat ik mij afvroeg voordat ik dit model ging ontwerpen. Bij het ontwerp heb ik de toetssteen van de leergang met uitgangspunten van Maria Montessori gebruikt en de input van Fink's taxonomy.

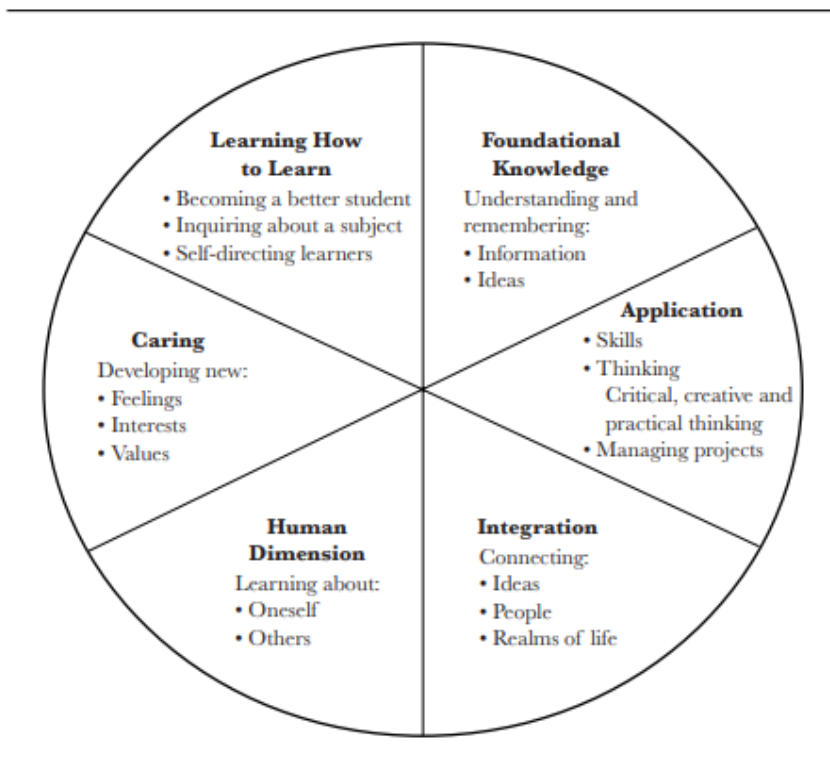
De volgende onderdelen zijn nodig voor een lesontwerp wat voldoet aan de Taxonomy of Significant Learning en sluiten aan bij wat Maria voor ogen had:

Onderdeel	Fink	Montessori
<i>Situatie</i>	<ul style="list-style-type: none"> a. Zijn er specifieke uitdagingen? b. Wat moet er geleerd worden? c. Wat is het niveau 	<ul style="list-style-type: none"> - Voorbereide omgeving - Individualiserend onderwijs (wat, tempo, duur) - Erkennen verschillende groeiperioden
<i>Leerdoelen</i>	<ul style="list-style-type: none"> a. Wat moet er nog meer behalve begrijpen en onthouden b. Fink's Taxonomy 	<ul style="list-style-type: none"> - Mensbeeld en valorisatie van de persoonlijkheid - Individualiserend onderwijs
<i>Feedback en beoordeling</i>	<ul style="list-style-type: none"> a. Wat moet de leerling doen om het te behalen b. Hoe krijgt de leerling feedback en hoe kan hij verbeteren 	<ul style="list-style-type: none"> - Hulp bieden vanuit observatie - Zelfdiscipline - Leren van de fout
<i>Lerarenrol</i>	<ul style="list-style-type: none"> a. Welke (actieve) werkvormen en activiteiten gebruiken die zorgen voor een rijke leerervaring b. Welk reflectiemoment/ feedback moment of dialoog pas je toe c. Hoe verdeel je de inhoud in iets wat past bij de leerling d. Hoe ga je beoordelen? e. Hoe ga je je lesinhoud en planning met de leerlingen delen? 	<ul style="list-style-type: none"> - Antropologie & methodiek - Rijke voorbereide omgeving - Kinderen opvoeden tot vrije kritische mensen - Kosmisch onderwijs - Reflectie momenten - Individualiserend onderwijs - Controle van de eigen fout - Leraar die de ontwikkeling begrijpt en fungeert als gids - Attitude van de leraar - Werkcyclus

Hoe zou een model formulier er uit kunnen zien die ook onderstaande Taxonomie figuur meeneemt in combinatie met Montessori karakteristieken? De reden waarom ik het ook graag bij dit praktijkonderzoek wil betrekken is omdat ik ook graag een praktische output lever naast literatuuronderzoek.

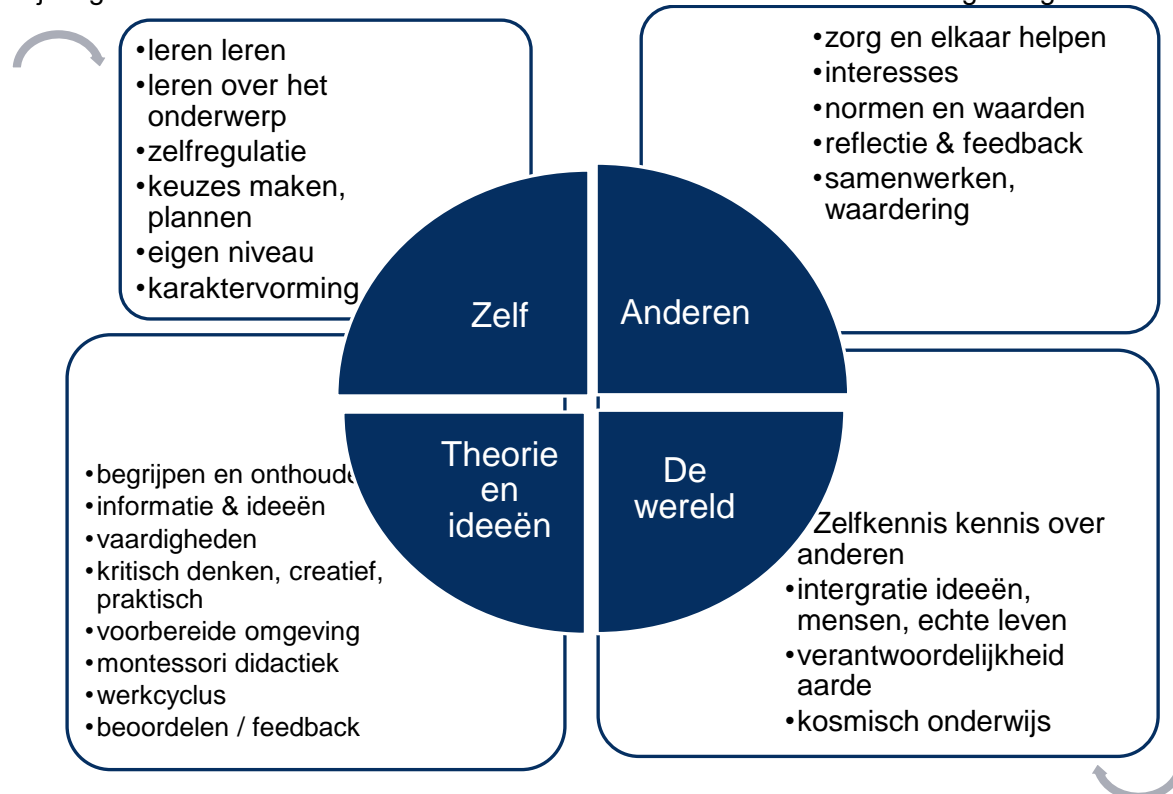
Figuur 1 Taxonomy of Significant Learning van L. Dee Fink (Fink L. D., 2022).

FIGURE 2.1. TAXONOMY OF SIGNIFICANT LEARNING.

Model Fink & Montessori

Als je de inhoud van de toetssteen van Montessori en het model van Fink samenvoegt dan krijg je dit: Mijn eigen model met Fink's theorie en de toetsstenen van Maria Montessori geïntegreerd:

Checklist lesontwerp – projectontwerp Fink & Montessori stijl

Situatie

Geef In het kort weer wat de beginsituatie en de les/project inhoud is.

Lesidee: :
Klas-jaarlaag-niveau :
Uitdagingen :

Leerdoel & Vaardigheid

Geef in het kort weer wat de doelen zijn voor de les of welke vaardigheden aan bod komen.

Leerdoel(en) :
Vaardigheid :
Wat moet de leerling doen om het les/leerdoel te behalen?

Lesinhoud

Vink aan welke onderdelen in deze les aan bod zijn en vul aan hoe dit dan terug komt in jouw les of project.

Focus op 'zelf' Onderdeel	In deze les aanwezig?	Hoe? (Bijv. met welke actieve werkvorm/activiteit)
Leren hoe te leren		
Leren over het onderwerp		
Zelfregulatie		
Keuzes maken		
Plannen		
Eigen niveau		
Karaktervorming-Mensbeeld		

Focus op 'de ander' Onderdeel	In deze les aanwezig?	Hoe?
Elkaar helpen		
Interesses in/van elkaar		
Normen en waarden		
Reflectie - Feedback		

Focus op 'wereld' Onderdeel	In deze les aanwezig?	Hoe?
Leren of jezelf, anderen, wereld		
Integratie van het 'echte' leven		
Verantwoordelijkheid aarde		
Kosmisch onderwijs		

Focus van de leraar Onderdeel	In deze les aanwezig?	Hoe?
Focus op vaardigheden		
Kritisch denken		
Creativiteit		
Praktisch werken		
Aanleren zelf te doen		
Voorbereide omgeving		
Montessori didactiek		
Werkcyclus		

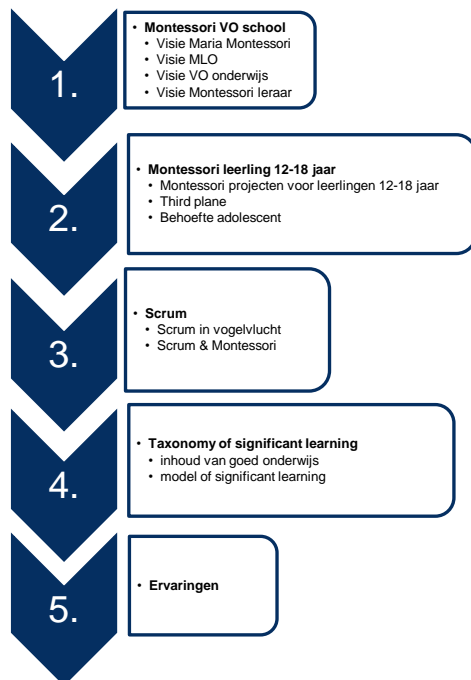
Toevoeging leraar

Wat moet er verder nog gebeuren, hieronder nog wat aanvullen vragen of aandachtspunten voor jezelf

Eigen ervaringen

Het socratisch gesprek heeft bijgedragen aan het vinden van mijn inspiratie voor het onderzoek naast de genoemde gesprekken in de tekst in dit document. Het kunnen geven van een eigen invulling als inspirator om voor te leven 'help mij het zelf te doen' toe heeft mij aan het denken gezet tot wat ik nu zou willen en om dan even visionair te denken dan denk ik groots en aan de ideale school.

Als ik mijn ervaringen order op basis van dit eerdere genoemde schema dan zijn dit:

1. Montessori, MLO, VO, Leraarschap

Ik ben bij het Havo-Vwo team terecht gekomen omdat ik graag Montessorionderwijs wilde gaan geven, wilde creëren en ook al had ik toen niet heel erg veel ervaring, ik stond er wel open voor. De basis van het Havo-Vwo team begint bij de slogan Denken & Doen. Het feit dat we graag praktisch havo-onderwijs wilden gaan bieden sprak me aan. Ook werken we vakoverstijgende lessen en projecten en hebben we projectweken die gelinkt zijn aan een thema. Het verbaasde me om nu te lezen over Maria Montessori en haar Grammar school en dan te zien hoeveel dingen uit die lijst zoals genoemd in dit document die vandaag de dag nog steeds relevant is en ook toegepast wordt. Het stukje waarvan ze schrijft dat dat vakwerk opgedeeld wordt in taken en dat leerlingen kunnen variëren in tempo en opdrachten zijn dingen waarvan ik zelf nog meer zou willen toepassen. Met betrekking tot het geven van keuzes heb ik al een verdieping gemaakt en hier heb ik ook mijn jaar 1 onderzoek over gedaan. Het feit dat de kinderen ook met meerdere leeftijden bij elkaar zitten en zo ook van elkaar leren inspireerde mij om ook te kijken hoe we dit bij ons op school kunnen toepassen. En ook het stukje maatschappelijke vorming en kosmisch onderwijs zou nog breder aanwezig kunnen zijn. Met behulp van de het model zou dit ons moeten kunnen helpen om zo ook bewust te zijn van welke onderdelen nog minder belicht zijn in ons programma

2. Montessori Leerling en behoeftes

De leerlingen moeten zich nog op veel gebieden ontwikkelen en dit gebeurt voor een groot deel op school. Zoals Maria Montessori dit beschrijft als een gevoelige periode, zo onderschrijft Jelle Jolles ook dat er ontzettend veel aan het veranderen is en hoe wij hier in het onderwijs op kunnen inspelen. Na het lezen van Tienerbrein (Jolles, 2017) en andere literatuur ben ik ook anders gaan kijken naar mijn lessen. In jaar 1 ben ik bezig geweest met hoe keuzes leerlingen kunnen helpen om te groeien in het nemen van beslissingen en hoe ze zo ervaringen kunnen opdoen met het ordenen van informatie en ze het beste keuzes kunnen maken. Ook zie je dat ze zo loskomen van hun ouders en ze zo leren zelf verantwoordelijk te worden. In mijn lessen en in de opdrachten die ik aanbied is er altijd keuze te vinden voor de leerlingen. Soms is dit succesvol en soms ook niet. Soms willen ze juist geen keuzes want dat is makkelijker denk ze maar eigenlijk voelt het dus onwennig omdat ze iets gaan doen wat ze nog moeten leren. Door die keuzes te krijgen en het aanbod van lessen en lesinhoud waarbij ik meer rekening ging houden met hun

ontwikkeling. Bijvoorbeeld; leerlingen in jaar 1 kunnen niet op dezelfde manier omgaan met keuzes dan leerlingen in jaar 3. Dat had ik voordat ik het las wel anders dus ik heb mijn lessen en keuzes hierop aangepast. Ik maak tegenwoordig ook checklists voor opdrachten naar aanleiding van het lezen van 'Criteria van materiaal voor voortgezet montessorionderwijs' (van Buuren, Post, Rubinstein, & Verwer, 2016). Zo kan de leerling zelf zien welke stapjes een taak heeft, hoe ze het kunnen aanpakken en welke keuzes ze hebben. Het stuk tekst wat gaat over de visie van school, third plane en vormend onderwijs laat me ook niet los. Zo hebben we de projectweek 1 voor de 2de klas havo-vwo helemaal gemaakt rondom een maatschappelijk thema: Voedselbank en zijn leerlingen vrijwilligerswerk gaan doen, hebben ze onderzoek gedaan, gastlessen over vlogs en zijn ze hun eigen video/vlog gaan maken over een gekozen onderwerp en hebben hier onderzoek naar gedaan en zijn hebben ze gefilmd. Een ander voorbeeld is de opdracht waarbij leerlingen uit 3 havo-vwo zelf hun eigen reisbureau hebben gerund en zo een groot deel van hun studiereis naar Dublin zelf hebben gerund en georganiseerd met elkaar. Van boeken van restaurants, tot route plannen, informatie opzoeken, contact leggen met lokale scholen en het managen van budget, deadlines en het editen van een einddocument. Dit zijn twee voorbeelden van vormend onderwijs die verder gaan dan een gastles of een opdracht over iets lezen maar brengen leerlingen in de positie dat ze echt 'leren het zelf te doen' in een 'echte' omgeving en daarbij ontwikkelen ze nog andere vaardigheden; verantwoordelijkheid, plannen, samenwerken, reflectie, ordenen

3. Scrum & Model Fink

Vanuit mijn vorige baan ben ik getraind om te werken met Scrum en had geen link gelegd voor toepassing in het onderwijs. Tot ik na ging denken hoe het komt dat we veel nieuwe dingen starten maar dat het vastloopt of toch niet op rolletjes loopt. Ik ben opnieuw gaan leven over de Scrum manier van werken en heb toegedacht dat dit de manier zou kunnen zijn om de cyclus te doorbreken waar we als team inzaten. We werkten allemaal hard maar misten focus en zijn na overleg ook met Scrum begonnen in het team en hebben deze responsieve manier van werken zo het hele schooljaar met elkaar gedaan. Tijdens het ontwikkelen van lessen voor elke periode en de projectweken zitten we vaak bij elkaar en bedenken we een thema en rondom dit thema komen dan de lessen. Wat mij na observatie opviel is dat we vaak excursies en andere activiteiten kiezen of bedenken die leuk zijn voor de leerlingen of omdat het bij het thema past zonder erbij stil te staan welke leerdoel deze les, week of excursie dan heeft. Ook bespreken we niet in hoeverre het past bij onze filosofie van denken-doen Havo-Vwo of Montessorionderwijs. Na een gesprek met Jessie over dit proces vertelde ze mij over de taxonomie van Fink. Na het lezen en terugdenkend aan de les over het socratisch gesprek en de gedachten van een Montessori kompas kwam ik op het idee om dit model toe voegen als praktische uiting van mijn literatuuronderzoek. Want met alleen lezen en schrijven over een onderwerp komt er nog geen verandering en omdat ik heel graag wil dat ikzelf maar ook mijn team op een laagdrempelige manier lessen kunnen ontwerpen die het Montessori aspect niet uit het oog verliezen.

3 Conclusie literatuurstudie

Conclusie met link probleemstelling, doelstelling en literatuur

In de biografie van Maria Montessori (Stefano, 2020) is te lezen over Maria's successen. En één belangrijk kenmerk voor succes wordt aangehaald in het hoofdstuk 'Het geweldige feit' namelijk: het is een kwestie van de juiste omgeving creëren. En vooral het stuk uit Montessori Grammar School (Montessori, Basic Ideas of Montessori's educational theory, 1967) is voor mij een eyeopener geweest in vergelijking met de visie die we als Havo-Vwo Oostpoort willen nastreven. Veel dingen uit dat hoofdstuk over de Grammar School past bij veel onderdelen die we nu al voor de nieuwe Praktische Havo-Vwo willen en ook al zo uitvoeren. Maar tegelijkertijd kun je mooie principes in je schoolplan of teamplan zetten, de uitvoering is vaak weerbarstiger. Wanneer je de kennis toepast van de huidige wetenschap over tieners (leerlingen 12-18 jaar) zoals ik ook al aanhaalde tijdens mijn onderzoek van jaar 1 met de kennis en visie van Jelle Jolles op de ontwikkeling (Jolles, 2017) en de toevoeging van Ria van Dinteren in haar boek Brein in Onderwijs (Dinteren, 2014) geeft aan dat wij als docent een grote rol vervullen bij het aanbod van hoe wij ons onderwijs inrichten.

Als ik even terugga naar mijn probleemstelling: Hoe kunnen we (binnen het havo-vwo team of het MLO) nieuwe projecten en lessen initiëren en Montessori kernwaarden een vaste plek geven. Dan kan ik concluderen dat het een noodzaak is om de basis goed te hebben qua kaders. De Montessori kernwaarden moeten dus opgenomen worden in de visie van het Havo-Vwo team binnen het MLO maar het gaat ook verder dan dat. Want de brochure van school kan er mooi uitzien en helemaal doorspekt zijn van Montessori kenmerken, in de praktijk is het vaak iets weerbarstiger. Met de toepassing van een andere manier van vergaderen (o.a. met behulp van tools en technieken van de Scrum methodologie) kan dit bijdragen aan het vergroten van het succes van een andere manier van lesgeven en het opstarten van nieuwe projecten en lessen. Maar uiteindelijk is dit ook maar een hulpmiddel en kun je tijdens vergaderingen ook verzanden in overleggen en wegraken van de praktijk, de lespraktijk met leerlingen die onderwijs ontvangen. Met de theorie van Fink (Fink L. D., 2022) en zijn model zie ik een ingang waarmee we een diepere laag betreden. De laag van de lespraktijk en de projecten. Dit is ook waar de verandering moet gaan plaatsvinden en waar we als team ook verder in moeten gaan groeien. Vanuit de literatuur van Maria Montessori en de andere bronnen die ik gelezen heb, heb ik een model gemaakt waarmee ons team een hulpmiddel heeft om in te zetten bij het ontwerpen van nieuwe lessen of projecten. En het kan gebruikt worden als checklist om ervoor te zorgen dat in ieder geval elke nieuwe les of project één van de Montessori kernwaarden raakt. Met kleine stapjes kan er zo worden geborgd en gezorgd dat het nieuwe onderwijs wat ontwikkeld wordt ook niet alleen goed is maar ook past bij de visie van Montessorionderwijs op onze school.

De volgende stap naar aanleiding van mijn onderzoek zou zijn tijd met het team voor het invulling geven aan ons format en de plek van Montessori kenmerken in ons onderwijs. Een aanpassing van onze vergaderstructuur en de invulling van onze lessen en projecten. Wat is de samenhang binnen de vakken en domeinen? Wat is het Montessori gehalte van onze lessen en projecten en in hoeverre sluiten ze aan bij de kennis zoals die van Jelle Jolles voor onze doelgroep van 12-18 jaar? En hoe bespreken we hoe we invulling geven aan onze lessen. Hoe verbinden we onze vakken nog beter met elkaar (er gebeuren al veel mooie dingen met vakoverstijgend werken) maar hoe integreren we dit nog meer met elkaar. Het ontwikkelde model (met kenmerken van Maria Montessori en D. Lee Fink geïntegreerd) is een volgende stap in professionaliseren van onze lessen en projecten en een manier om Montessorionderwijs meer te waarborgen.

4. Ambassadeurschap, interventies, vooruitblik

Samenvatting van gesprekken, interviews, enquêtes en andere acties

Ik ben gestart met gesprekken met collega's van de leergang, kleine gesprekjes met collega's uit mijn team en mijn teamleider. Ik was die gesprekken ingestapt met het idee om iets met binnen-buiten en kosmisch onderwijs te gaan doen. Maar door de gesprekken werd mij duidelijk dat het juist interessant is om een stap terug te gaan in het proces. Na een tijdje had ik mijn leergraag/onderzoeksvraag:

Hoe kunnen we (binnen het havo-vwo team of het MLO) nieuwe projecten en lessen initiëren en Montessori kernwaarden een vaste plek geven.

Met die insteek ben ik begonnen om in gesprek te gaan met mijn team. Op diverse moment heb ik tijdens vergaderingen mij verhaal verteld, was er ruimte voor vragen en heb ik een enquête gehouden (zie bijlage voor de slides en de resultaten). De resultaten hebben we besproken en de responsieve manier van werken is daarna gestart. Als team hebben we gedurende schooljaar 2021-2022 op deze manier van vergaderen vergaderd (wekelijks op donderdag en 2-wekelijks op dinsdag). Soms ging dit goed en soms niet. Helaas werken we niet allemaal op dezelfde dag of op verschillende scholen. Soms zijn er ook collega's die binnen MLO ook nog op andere afdelingen werken. En ziekte kan soms ook ervoor zorgen dat er gaten ontstaan. Vooral de korte Scrum meetings op donderdagen zijn een positieve toevoeging geweest en we hebben gewerkt met een online actielijst. Hierdoor was het voor iedereen zichtbaar waar eraan gewerkt werd, wie waar mee bezig was en wat de deadline was.

We zijn als team in ontwikkeling en ook aan het groeien. Waarbij er aan het begin een vast team was en maar 1 onderbouwklas en 1 bovenbouw klas hebben we nu 5 onderbouwklassen en 2 bovenbouw

klassen. Een groei die aan de ene kant mooi is maar ook gelijk een inbreuk doet het feit dat het zeer intensief is om voor 5 leerjaren voor havo en vwo-lessen en projecten te ontwikkelen. Eén van mijn persoonlijke conclusies is dat dit misschien ook te snel is gegroeid. Wat ook beïnvloed wordt doordat het team waarmee we in jaar 1 begonnen niet hetzelfde team was voor jaar 2 (2021-2022) en jaar 3 (2022-2023). Er zijn veel collega's gewisseld. En bij elke wisseling gaat de eerste energie naar de dagelijkse lespraktijk (invullen van studiewijzers, voorbereiden van lessen en het invullen van de tijdbalk). De zittende collega's die er vanaf het begin bij waren is erg geslonken en door de beperkte tijd dat we met elkaar kunnen vergaderen is er onvoldoende ruimte om aandacht te besteden aan het verkrijgen van allemaal dezelfde visie. We hebben hier her en der wel bij stil gestaan en met ontbijt of dinervergaderingen of de Scrum meetings hebben we het wel geprobeerd maar alles samen heeft er niet toe geleid dat we samen als team een duidelijke visie hebben of dat we kunnen bevestigen dat onze lessen en projecten 'af' zijn en Montessori-kenmerken bevatten. Gelukkig gaat er ook veel goed en zijn er natuurlijk ook veel punten te vinden in ons onderwijs die goed gaan (zoals bijvoorbeeld een aantal basiskenmerken van ons Havo-Vwo concept als je dit vergelijkt met de lijst uit het hoofdstuk van de grammar school legt bijvoorbeeld, (Montessori, Basic Ideas of Montessori's educational theory, 1967).

Om erachter te komen hoe dingen nu ervaren worden of wat de mening is van anderen heb ik onder andere een aantal enquêtes gehouden.

1. Enquête over Montessori in ons team

- a. Deze enquête ging over de Montessori kenmerken en in hoeverre collega's dit belangrijk vinden en al wel of niet toepassen. Verder waren er vragen over Montessorionderwijs binnen onze school, welke behoeftes ze hebben en hoe ze zelf denken dat we dit zouden moeten ontwikkelen binnen ons team.
- b. De uitkomsten laten zien dat sommige Montessori kenmerken nu al worden toegepast door een deel van de collega's zoals bijvoorbeeld creativiteit, nieuwsgierigheid en aandacht voor ontwikkeling persoonsvorming leerling staan als top 3 bovenaan.
- c. De vijf kenmerken waar de collega's het liefste in zouden willen groeien qua toepassing in de lessen en projecten zijn:
 - i. Vrijheid & discipline
 - ii. Aandacht voor de ontwikkeling voor de karaktervorming en de innerlijke stem
 - iii. Onderwijs wat zicht aanpast naar wie, wat, tempo en duur
 - iv. Aandacht voor de ontwikkeling van de visie op de wereld en de rol in de maatschappij
 - v. Creativiteit en verbeeldingskracht.
- d. De laatste vraag is een open vraag en vraagt naar hoe ze meer zouden willen weten over Montessorionderwijs of wat ze zelf nodig hebben om binnen de Havo-Vwo op het MLO meer Montessorionderwijs te gaan geven of welke tips ze hebben voor de school.
 - i. De meest geantwoorde antwoorden zijn: andere scholen bezoeken en kennis onderling met elkaar uitwisselen, volgen van een Montessori cursus, evalueren en van elkaar leren en bespreken wat wij verstaan onder goed Montessorionderwijs en workshops als team over Montessorionderwijs en dan een praktische invulling.

2. Vragen over Montessori en onze manier van vergaderen en intro Scrum

- a. Om de meeting te kunnen laten plaatsvinden met zoveel mogelijk collega's was de meeting online. Via een online meeting konden collega's aangeven via een chat-regen vraag wat ze vonden van het Scrum-vergader voorstel en hoe iedereen vond dat de vergaderingen als zouden moeten gaan worden. Er is unaniem uitgesproken om via de Scrum-manier onze vergaderingen verder te gaan vormgeven voor de rest van het schooljaar 2021-2022.

3. Enquête evaluatie Scrum overleggen.

- a. Door een exit-ticket heb ik in schooljaar 2022-2023 gevraagd hoe het vergaderen in 2021-2022 is ervaren. Hier heb ik meerdere keren gevraagd om het in te vullen. Helaas werkt een deel van het team niet op onze school of zijn reacties uitgebleven. Ik heb 5 reacties ontvangen.
 - i. Het werken op deze manier heeft een score gekregen van 7,2
 - ii. Het werken met een plan bord waarop we responsief reageren kreeg ook 7,2
 - iii. Score voor een wekelijks overlegmoment is 7,4
 - iv. Wat collega's fijn vonden was dat het overleg compact en effectief was met een regelmatige cyclus. Door het overleg en het planbord was het duidelijk wie wat deed of waarvoor verantwoordelijk was. Wat niet fijn was, was dat niet iedereen

zich altijd aan de gemaakte afspraken hield. Sommigen vonden de bijeenkomsten te kort en helaas was ook niet iedereen altijd aanwezig.

- v. Op de vraag we zouden moeten behouden van deze manier van werken: een frequentie in meetings, het planbord. Of eigenlijk in andere woorden; iedereen die de enquête heeft ingevuld zou door willen gaan met dit format van overleggen.

Bovenstaande enquêtes hebben als doel gehad om op zoek te gaan naar antwoorden die richting kunnen geven aan de volgende stap van het team. De bronnen van het literatuuronderzoek zijn hierbij een goede aanvulling en onderbouwen ook precies de punten waarop het Havo-Vwo team de focus zou moeten leggen. Mijn interventies zoals het organiseren van een andere vergader-cyclus dragen hieraan bij en het model Montessori-Fink is een hulpmiddel om tijdens deze overleggen dit ook verder te gaan gebruiken. In de wandelgangen en tijdens gesprekken met collega's hoor ik vaak dat ze graag in kleinere groepjes iets zouden willen uitproberen en willen gaan verbeteren. Dit sluit precies aan bij mijn eigen probleemstelling en doelstelling. Als team moeten we een vorm gaan vinden hoe we de Praktische Havo-Vwo een meer stabiel format geven en met Montessori kenmerken die passen bij eigentijds modern onderwijs. Als ambassadeur kun je hier ook een rol in spelen binnen het team en ook Montessori onderwijs voor leden van het team door het volgende van de Montessori trainingen of ook de leergang zal hier zeker bij helpen. Het gaat dan ook helpen als meerdere mensen die training of leergang hebben gevolgd waardoor er een bredere basis binnen het team komt.

5 Conclusie en aanbevelingen

Het begint allemaal bij Maria Montessori en haar theorieën en ontwikkelt ze een innerlijk kompas. Dit kompas leidt Maria op meerdere momenten in haar leven tot het maken van beslissingen en haar roeping (Stefano, 2020, p. 17). En hiermee heeft ze het begin gemaakt waarbij wij tot aan de dag vandaag ook in beweging geraken en het woord kompas vind ik daarvoor ook erg toepasselijk.

Om die reden heb ik ook een woordweb gemaakt met woorden en zinnen die passen bij de conclusie van dit onderzoek;

De grootste woorden uit deze afbeelding geven ook weer waarmee ik denk dat het team Praktische Havo-Vwo verder zou moeten gaan. Een citaat uit het boek 'Durf te leiden' van Brené Brown (Brown, 2018) zou mijn aanmoediging zijn voor mijn team om zich verder te ontwikkelen: - Moedig zijn is zeggen: 'Ik weet dat ik uiteindelijk een keer zal falen en toch ga ik er helemaal voor'. Deze quote geeft weer wat we als team opnieuw moeten hervinden om ons kompas, ons Montessori kompas te vinden en de richting te bepalen. Zoals genoemd zijn er veel dingen die we al wel goed doen en ook vanuit de literatuur me hebben

verbaasd hoe relevant dingen van Maria Montessori vandaag de dag nog zijn en hoe goed ze een aansluiting vinden bij de theorieën van bijvoorbeeld Jelle Jolles of andere publicaties.

Mijn conclusie, aanbevelingen en dilemma's zijn met elkaar verweven. Als ambassadeur is het soms lastig om als enige in een team aanjager te moeten zijn van iets waarvan we eigenlijk met elkaar van zouden moeten vinden dat we die kernwaarden omarmen. Door de wisselingen van collega's is er nog niet een stevig team ontstaan alhoewel er wel een goede sfeer is. En ondanks dat er veel pogingen zijn gedaan om nader tot elkaar te komen met een andere vergaderstructuur op basis van Scrum, een weekend weg met een Montessori verdieping van Eddy en Rogier en het opschrijven van projecten die we willen ontwikkelen en passend zijn bij verschillende Montessori kenmerken moet ik ook concluderen dat het toch lastig is. Met de introductie van mijn model Montessori-Fink is er een hulpmiddel in handen wat misschien een handvat kan zijn wat uitkomst kan bieden dat als er nieuwe dingen gecreëerd worden dat daarmee de Montessori factor meegenomen wordt in de creatie van iets nieuws maar ook dat is geen garantie. Veel collega's hebben in de enquête aangegeven graag Montessori scholing te willen volgen of zich nog verder hier willen verdiepen. Dit is een mooi beginpunt maar brengt ons ook weer naar de realiteit. Als je je als docent nog met ontwikkelen of verdiepen in Montessorionderwijs dan is het enorm lastig als er geen vaste kenmerken en de reden waarom geankerd zijn op een bepaalde manier. Het risico is dat een team zich dan makkelijk kan distantiëren van een bepaalde richting of waarbij je achteraf kan concluderen dat er iets niet goed is.

Voor de toekomst van het team Havo-Vwo en in het kader van mijn onderzoeksvraag: Hoe **kunnen we (binnen het havo-vwo team of het MLO) nieuwe projecten en lessen initiëren en Montessori kernwaarden een vaste plek geven.** – is mijn advies om als team terug te gaan naar een begin en om samen alle goede Montessori elementen te behouden maar omdat we als school nu groter worden ook te kijken naar welke structuur willen we of hebben we nodig om de rest ook verder vorm te geven. En om ook net zoals Maria vaker heilige huisjes om ver heeft gegooid dat wij als team dit ook niet schuwen. We moeten bepalen welke uitgangspunten willen we als leidraad. Tijdens de Montessori leergang heb ik veel gebruikt gemaakt van het document 'Door het kind naar een nieuwe wereld' (La Faille & Stoovelaar, 2020), de Montessori toetsstenen in dit document waren keer op keer een leidraad en een kompas voor mij. Het was vaak de ingang naar een onderwerp waardoor ik een link kon leggen met de richting van mijn onderzoek of welke literatuur ik zou willen verbinden aan dit onderzoek. Dit document laat ook heel duidelijk zien dat de Montessori kenmerken eigenlijk als losse woorden al heel krachtig kunnen werken als leidraad, kompas en richting voor andere zaken die veel gedetailleerder zijn. Met de ontwikkeling van mijn model Montessori & Fink heb ik ook geprobeerd om deze krachtige termen terug te laten komen in de hoop dat dit de bruikbaarheid verhoogd en makkelijker maakt en om ook om docenten aan te sporen en te prikkelen om Montessori elementen te laten terugkomen in lessen en projecten.

Maria begon vaak alleen aan iets of bedacht gewoon 'dit wil ik nu ga doen, hier geloof ik in' en dan ging ze dat doet. Met dit onderzoek hoop ik dat het een bijdrage kan leveren om als ambassadeur dit verder uit te dragen in het team en om met de andere manier van vergaderen en het model een bijdrage te leveren aan de volgende fase van het team en om de schoolleiding mee te geven dat het geven van een plek aan Montessori kernwaarden op allerlei niveaus nodig is om als school hier verder in te groeien. Het moet in diepere lagen doordringen dan een schoolgids, schoolplan, de gevel en zelfs als je als team zoals de Havo-Vwo al veel Montessori kenmerken in de basis van je concept hebt staan, om het echt in diepere lagen te krijgen en dus in je lespraktijk, in projecten en om uiteindelijk ook de verandering te zien bij leerlingen in de uitkomst van hun leren, het proces en hun ontwikkeling als persoon. Natuurlijk zal er ook weerstand zijn of komen wanneer vanuit de schoolleiding hier meer op wordt gestuurd maar het ontwikkelde model van mij laat ook zien dat een klein onderdeel in je les al kan bijdragen tot een verandering in je lespraktijk die ervoor zorgt dat de les wel zeker past binnen Montessori onderwijs. Zoals En als je overal allemaal kleine veranderingen komen dan komt er vanzelf een sneeuwbal effect, een verandering, een revolutie. Maar met wel de kanttekening dat het loslaten van methodes, kaders, hoe je het altijd al hebt gedaan, wil om te veranderen, samenwerking en tijd een basis zijn voor de stap naar verandering. Een ambassadeur kan een speciale rol vervullen maar niet alleen ambassadeurschap is hiervoor nodig maar ook scholing van het team, tijd in het team en op heel veel andere manieren groot en klein zodat het uiteindelijk tot een revolutie in onderwijs gaat leiden met als gevolg dat we leerlingen nog beter voorbereiden op hun rol in de maatschappij.

Wij moeten leren het zelf te doen

6 Literatuur

References

- auteurs van VO Academie. (2016). *Sturen vanuit Visie; Strategisch Onderwijskundig Leiderschap*. Utrecht: VO-raad.
- Brown, B. (2018). *Durf te leiden*. Amsterdam: A.W. Bruna Uitgevers B.V.
- Deci, E., & Ryan, R. (sd). *Theory Self-Determination*. Opgeroepen op 12 23, 2020, van Center for Self-Determination Theory: <https://selfdeterminationtheory.org/theory/>
- Dinteren, R. v. (2014). *Brein in Onderwijs*. Zaltbommel: Thema.
- Fink, L. D. (2003). *Creating Significant Learning Experiences; An integrated approach to designing college courses*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Fink, L. D. (2022). Dee Fink's Taxonomy of Significant Learning. Opgehaald van https://www.youtube.com/watch?v=Vb-d6_32W-0
- Jolles, J. (2017). *Het Tienerbrein*. Amsterdam: Amsterdam University Press B.V.
- La Faille, J., & Stoovelaar, M. (2020). Door het kind naar een nieuwe wereld.
- Lasley, I. T. (2016, May 20). *Encyclopedia Britannica*. Opgeroepen op June 5, 2022, van Bloom's Taxonomy: <https://www.britannica.com/topic/Blooms-taxonomy>
- Lillard, A. S. (2017). *Montessori: The science behind the genius*. New York: Oxford University Press.
- Millis, R. (2021, March 29). Dee Fink's Taxonomy of Significant Learning. Opgeroepen op June 5, 2022, van https://www.youtube.com/watch?v=Vb-d6_32W-0
- Montessori Jr., M. M. (1992). *Education for Human Development: Understanding Montessori*. Amsterdam: Montessori-Pierson Publishing Company.
- Montessori, M. (1938). The Four Planes of Education. *Montessori Congress*. Edinburgh.
- Montessori, M. (1967). *Basic Ideas of Montessori's educational theory*. Oxford: ABC-Clio Ltd.
- Montessori, M. (2007). *Education for a new world*. Amsterdam: Montessori-Pierson Publishing Company.
- Montessori, M. (2019). *Citizen of the World, Key Montessori Readings (Vol. Volume 14)*. Amsterdam: Montessori-Pierson Publishing Company.
- Rubinstein, M. (2015). *Karakteristieken van scholen voor voortgezet Montessori-onderwijs*. Apeldoorn: Garant.
- Slot, W., & van Aken, M. (2015). *Psychologie van de adolescentie*. Amersfoort: Thieme Meulenhoff.
- Sousa, D. A. (2017). *How the brain learns*. London: Sage Publications Ltd.
- Stefano, C. d. (2020). *Maria Montessori: Het kind is de meester*. Haarlem: Xander Uitgevers BV.
- Sutherland, J. (2014). *Scrum, tweemaal zoveel doen in de helft van de tijd*. Amsterdam: Maven Publishing B.V.
- van Buuren, O., Post, C., Rubinstein, M., & Verwer, A. (2016). *Criteria van materiaal voor voortgezet montessorionderwijs*. 's-Gravenhage: Nederlandse Montessori Vereniging.
- Wardt, R. v. (2018). *Het Scrum Modellenboek*. Amsterdam: Rik van der Wardt & Boom Uitgevers Amsterdam.

7. Bijlagen

BIJLAGE 1 Onderzoeksvragen enquête en uitkomsten

Montessori en ons Team

Enquête

Met deze enquête geef je mij informatie voor mijn onderzoek naar Montessori en onze Praktische Havo/Vwo.

Alvast hartelijk bedankt voor jouw input en tijd!

OK

0 van 10 beantwoord

1. Welke Montessori kenmerken vindt jij belangrijk en waar je dus iets meer over zou willen weten? Vink jouw keuze hieronder aan

☐ Creativiteit en verbeeldingskracht	☐ Nieuwsgierigheid (luisteren naar hun innerlijke stem)
☐ Erkennen van verschillende groeiperiodes van een leerling	☐ onderwijs wat aanpast aan de leerling met wat, tempo en duur
☐ Eenheid tussen opvoeding en onderwijs	☐ vrijheid & zelfdiscipline
☐ Verschillende leeftijden bij elkaar en samenwerken	☐ aandacht voor ontwikkeling van de persoonlijkheid/karaktervorming
☐ Voorbereide omgeving passend bij de leeftijd	☐ aandacht voor ontwikkeling van de visie naar de wereld en de rol in de maatschappij
☐ Werkcyclus (leerlingen werken zonder bel)	

2. Montessori Kenmerk: Creativiteit en verbeeldingskracht.

Hoe kijk jij hier tegen aan met je eigen lessen, omgang met leerlingen en met de opdrachten die jij geeft?

☐ Ja ik gebruik dit en is terug te zien in mijn lespraktijk en in de opdrachten die ik aan leerlingen geef	☐ Ja en Nee, ik gebruik dit wel in mijn lessen maar is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef
☐ Ja, voor een deel gebruik ik dit en het is terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	☐ Nee, ik gebruik dit niet , ik pas dit niet toe en is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef
☐ Tja, ik wil het wel maar ik doe het (nog) niet : ik gebruik dit nog niet en het is nog niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	☐ Overig of wil je nog iets anders toevoegen? Vul dan het veld hieronder even in;
-

3. Montessori Kenmerk: Voorbereide omgeving passend bij de leeftijd

Hoe kijk jij hier tegen aan met je eigen lessen, omgang met leerlingen en met de opdrachten die jij geeft?

☐ Ja ik gebruik dit en is terug te zien in mijn lespraktijk en in de opdrachten die ik aan leerlingen geef	☐ Ja en Nee, ik gebruik dit wel in mijn lessen maar is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef
☐ Ja, voor een deel gebruik ik dit en het is terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	☐ Nee, ik gebruik dit niet , ik pas dit niet toe en is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef
☐ Tja, ik wil het wel maar ik doe het (nog) niet : ik gebruik dit nog niet en het is nog niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	☐ Overig of wil je nog iets anders toevoegen? Vul dan het veld hieronder even in;
-

4. Montessori Kenmerk: Werkcyclus (werken wordt een natuurlijk gegeven en leerlingen werken zonder bel aan iets)

Hoe kijk jij hier tegen aan met je eigen lessen, omgang met leerlingen en met de opdrachten die jij geeft?

☐ Ja ik gebruik dit en is terug te zien in mijn lespraktijk en in de opdrachten die ik aan leerlingen geef	☐ Ja en Nee, ik gebruik dit wel in mijn lessen maar is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef
☐ Ja, voor een deel gebruik ik dit en het is terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	☐ Nee, ik gebruik dit niet , ik pas dit niet toe en is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef
☐ Tja, ik wil het wel maar ik doe het (nog) niet : ik gebruik dit nog niet en het is nog niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	☐ Overig of wil je nog iets anders toevoegen? Vul dan het veld hieronder even in;
-

5. Montessori Kenmerk: Aandacht voor de ontwikkeling van het beeld wat een leerling heeft over zichzelf en de rol in de wereld en de verantwoordelijkheid voor de wereld (kosmisch onderwijs)

Hoe kijk jij hier tegen aan met je eigen lessen, omgang met leerlingen en met de opdrachten die jij geeft?

☐ Ja ik gebruik dit en is terug te zien in mijn lespraktijk en in de opdrachten die ik aan leerlingen geef	☐ Ja en Nee, ik gebruik dit wel in mijn lessen maar is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef
☐ Ja, voor een deel gebruik ik dit en het is terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	☐ Nee, ik gebruik dit niet , ik pas dit niet toe en is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef
☐ Tja, ik wil het wel maar ik doe het (nog) niet : ik gebruik dit nog niet en het is nog niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	☐ Overig of wil je nog iets anders toevoegen? Vul dan het veld hieronder even in;

6. **Montessori Kenmerk:** Aandacht voor de ontwikkeling van de persoonlijkheid/karaktervorming/innerlijke stem

Hoe kijk jij hier tegen aan met je eigen lessen, omgang met leerlingen en met de opdrachten die jij geeft?

☐ Ja ik gebruik dit en is terug te zien in mijn lespraktijk en in de opdrachten die ik aan leerlingen geef	☐ Ja en Nee, ik gebruik dit wel in mijn lessen maar is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef
☐ Ja, voor een deel gebruik ik dit en het is terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	☐ Nee, ik gebruik dit niet , ik pas dit niet toe en is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef
☐ Tja, ik wil het wel maar ik doe het (nog) niet : ik gebruik dit nog niet en het is nog niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	☐ Overig of wil je nog iets anders toevoegen? Vul dan het veld hieronder even in;

7. **Montessori Kenmerk:** Vrijheid in gebondenheid (wilskracht, zelfbeheersing, zelfregulatie, zelfdiscipline)

Hoe kijk jij hier tegen aan met je eigen lessen, omgang met leerlingen en met de opdrachten die jij geeft?

☐ Ja ik gebruik dit en is terug te zien in mijn lespraktijk en in de opdrachten die ik aan leerlingen geef	☐ Ja en Nee, ik gebruik dit wel in mijn lessen maar is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef
☐ Ja, voor een deel gebruik ik dit en het is terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	☐ Nee, ik gebruik dit niet , ik pas dit niet toe en is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef
☐ Tja, ik wil het wel maar ik doe het (nog) niet : ik gebruik dit nog niet en het is nog niet terug te zien	☐ Overig of wil je nog iets anders toevoegen? Vul dan het veld hieronder even in;

8. **Montessori Kenmerk:** Gepersonaliseerd onderwijs (aanpassing in onderwijs voor een leerling op wat, tempo en/of duur) aan de hand van de behoeftes.

Hoe kijk jij hier tegen aan met je eigen lessen, omgang met leerlingen en met de opdrachten die jij geeft?

☐ Ja ik gebruik dit en is terug te zien in mijn lespraktijk en in de opdrachten die ik aan leerlingen geef	☐ Ja en Nee, ik gebruik dit wel in mijn lessen maar is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef
☐ Ja, voor een deel gebruik ik dit en het is terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	☐ Nee, ik gebruik dit niet , ik pas dit niet toe en is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef
☐ Tja, ik wil het wel maar ik doe het (nog) niet : ik gebruik dit nog niet en het is nog niet terug te zien	☐ Overig of wil je nog iets anders toevoegen? Vul dan het veld hieronder even in;

9. Als je een top 5 zou mogen maken die een focus zouden mogen krijgen binnen de praktische Havo-VWO; Welke 5 zou je dan kiezen als belangrijkste?

Kies **5 onderwerpen** en vink deze aan

- Creativiteit en verbeeldingskracht
- Erkennen van verschillende groeiperiodes van een leerling
- Verschillende leeftijden bij elkaar en samenwerken
- Voorbereide omgeving passend bij de leeftijd
- Werkcyclus (leerlingen werken zonder bel)
- onderwijs wat aanpast aan de leerling met wat, tempo en duur

- vrijheid & zelfdiscipline
- aandacht voor ontwikkeling van de persoonlijkheid/karakervorming/innerlijke stem
- aandacht voor ontwikkeling van de visie naar de wereld en de rol in de maatschappij
- toepassen van andere wetenschappelijke kennis op ons onderwijs

Overige (geef nadere toelichting)

10. Er zijn 2 open vragen:

- 1) Hoe zou jij meer willen weten over Montessori-kenmerken of Montessori-onderwijs?
- 2) Is er nog iets dat je zou willen toevoegen over Montessori-onderwijs en de Praktische Havo/Vwo of heb je nog tips voor de ontwikkeling van Montessori-onderwijs op deze school?

Uitkomsten:

Vraag 1, Top 3 antwoorden:

Creativiteit, nieuwsgierigheid en aandacht voor ontwikkeling persoonsvorming leerling

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES
Creativiteit en verbeeldingskracht	38,89% 7
Erkennen van verschillende groeiperiodes van een leerling	33,33% 6
Eenheid tussen opvoeding en onderwijs	27,78% 5
Verskillende leeftijden bij elkaar en samenwerken	33,33% 6
Vorbereide omgeving passend bij de leeftijd	33,33% 6
Werkcyclus (leerlingen werken zonder bel)	27,78% 5
Nieuwsgierigheid (luisteren naar hun innerlijke stem)	50,00% 9
onderwijs wat aanpast aan de leerling met wat, tempo en duur	38,89% 7
vrijheid & zelfdiscipline	44,44% 8
aandacht voor ontwikkeling van de persoonlijkheid/karaktervorming	50,00% 9
aandacht voor ontwikkeling van de visie naar de wereld en de rol in de maatschappij	27,78% 5
toepassen van andere wetenschappelijke kennis op ons onderwijs	33,33% 6

Vraag 2

Montessori Kenmerk: Creativiteit en verbeeldingskracht. Hoe kijk jij hiertegen aan met je eigen lessen, omgang met leerlingen en met de opdrachten die jij geeft?

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES
Ja ik gebruik dit en is terug te zien in mijn lespraktijk en in de opdrachten die ik aan leerlingen geef	16,67% 3
Ja, voor een deel gebruik ik dit en het is terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	50,00% 9
Tja, ik wil het wel maar ik doe het (nog) niet: ik gebruik dit nog niet en het is nog niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	16,67% 3
Ja en Nee, ik gebruik dit wel in mijn lessen maar is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	11,11% 2
Nee, ik gebruik dit niet, ik pas dit niet toe en is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	0,00% 0
Overig of wil je nog iets anders toevoegen? Vul dan het veld hieronder even in;	5,56% 1
TOTAAL	18

Vraag 3

Montessori Kenmerk: Vorbereide omgeving passend bij de leeftijd. Hoe kijk jij hiertegen aan met je eigen lessen, omgang met leerlingen en met de opdrachten die jij geeft?

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES
Ja ik gebruik dit en is terug te zien in mijn lespraktijk en in de opdrachten die ik aan leerlingen geef	11,11% 2
Ja, voor een deel gebruik ik dit en het is terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	55,56% 10
Tja, ik wil het wel maar ik doe het (nog) niet: ik gebruik dit nog niet en het is nog niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	11,11% 2
Ja en Nee, ik gebruik dit wel in mijn lessen maar is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	5,56% 1
Nee, ik gebruik dit niet, ik pas dit niet toe en is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	11,11% 2
Overig of wil je nog iets anders toevoegen? Vul dan het veld hieronder even in;	5,56% 1
TOTAAL	18

[Opmerkingen \(4\)](#)

Vraag 4

Montessori Kenmerk: Werkcyclus (werken wordt een natuurlijk gegeven en leerlingen werken zonder bel aan iets) Hoe kijk jij hiertegen aan met je eigen lessen, omgang met leerlingen en met de opdrachten die jij geeft?

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES
Ja ik gebruik dit en is terug te zien in mijn lespraktijk en in de opdrachten die ik aan leerlingen geef	0,00% 0
Ja, voor een deel gebruik ik dit en het is terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	27,78% 5
Tja, ik wil het wel maar ik doe het (nog) niet: ik gebruik dit nog niet en het is nog niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	5,56% 1
Ja en Nee, ik gebruik dit wel in mijn lessen maar is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	11,11% 2
Nee, ik gebruik dit niet, ik pas dit niet toe en is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	55,56% 10
Overig of wil je nog iets anders toevoegen? Vul dan het veld hieronder even in;	0,00% 0
TOTAAL	18

Vraag 5

Montessori Kenmerk: Aandacht voor de ontwikkeling van het beeld wat een leerling heeft over zichzelf en de rol in de wereld en de verantwoordelijkheid voor de wereld (kosmisch onderwijs) Hoe kijk jij hiertegen aan met je eigen lessen, omgang met leerlingen en met de opdrachten die jij geeft?

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES
Ja ik gebruik dit en is terug te zien in mijn lespraktijk en in de opdrachten die ik aan leerlingen geef	11,11% 2
Ja, voor een deel gebruik ik dit en het is terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	55,56% 10
Tja, ik wil het wel maar ik doe het (nog) niet: ik gebruik dit nog niet en het is nog niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	5,56% 1
Ja en Nee, ik gebruik dit wel in mijn lessen maar is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	16,67% 3
Nee, ik gebruik dit niet, ik pas dit niet toe en is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	11,11% 2
Overig of wil je nog iets anders toevoegen? Vul dan het veld hieronder even in;	0,00% 0
TOTAAL	18

Vraag 6

Montessori Kenmerk: Aandacht voor de ontwikkeling van de persoonlijkheid/karaktervorming/innerlijke stem Hoe kijk jij hiertegen aan met je eigen lessen, omgang met leerlingen en met de opdrachten die jij geeft?

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES
Ja ik gebruik dit en is terug te zien in mijn lespraktijk en in de opdrachten die ik aan leerlingen geef	16,67% 3
Ja, voor een deel gebruik ik dit en het is terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	61,11% 11
Tja, ik wil het wel maar ik doe het (nog) niet: ik gebruik dit nog niet en het is nog niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	5,56% 1
Ja en Nee, ik gebruik dit wel in mijn lessen maar is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	11,11% 2
Nee, ik gebruik dit niet, ik pas dit niet toe en is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	5,56% 1
Overig of wil je nog iets anders toevoegen? Vul dan het veld hieronder even in;	0,00% 0
TOTAAL	18

Vraag 7

Montessori Kenmerk: Vrijheid in gebondenheid (wilskracht, zelfbeheersing, zelfregulatie, zelfdiscipline) Hoe kijk jij hiertegen aan met je eigen lessen, omgang met leerlingen en met de opdrachten die jij geeft?

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES
Ja ik gebruik dit en is terug te zien in mijn lespraktijk en in de opdrachten die ik aan leerlingen geef	22,22% 4
Ja, voor een deel gebruik ik dit en het is terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	55,56% 10
Tja, ik wil het wel maar ik doe het (nog) niet: ik gebruik dit nog niet en het is nog niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	11,11% 2
Ja en Nee, ik gebruik dit wel in mijn lessen maar is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	0,00% 0
Nee, ik gebruik dit niet, ik pas dit niet toe en is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	5,56% 1
Overig of wil je nog iets anders toevoegen? Vul dan het veld hieronder even in;	5,56% 1
TOTAAL	18

Vraag 8

Montessori Kenmerk: Gepersonaliseerd onderwijs (aanpassing in onderwijs voor een leerling op wat, tempo en/of duur) aan de hand van de behoeftes. Hoe kijk jij hiertegen aan met je eigen lessen, omgang met leerlingen en met de opdrachten die jij geeft?

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES
Ja ik gebruik dit en is terug te zien in mijn lespraktijk en in de opdrachten die ik aan leerlingen geef	11,11% 2
Ja, voor een deel gebruik ik dit en het is terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	44,44% 8
Tja, ik wil het wel maar ik doe het (nog) niet: ik gebruik dit nog niet en het is nog niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	22,22% 4
Ja en Nee, ik gebruik dit wel in mijn lessen maar is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	5,56% 1
Nee, ik gebruik dit niet, ik pas dit niet toe en is niet terug te zien in mijn lespraktijk en opdrachten die ik aan leerlingen geef	16,67% 3
Overig of wil je nog iets anders toevoegen? Vul dan het veld hieronder even in;	0,00% 0
TOTAAL	18

Vraag 9

Als je een top 5 zou mogen maken die een focus zouden mogen krijgen binnen de praktische Havo-VWO; Welke 5 zou je dan kiezen als belangrijkste? Kies 5 onderwerpen en vink deze aan

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES
Creativiteit en verbeeldingskracht	61,11% 11
Erkennen van verschillende groeiperiodes van een leerling	22,22% 4
Verskillende leeftijden bij elkaar en samenwerken	0,00% 0
Voorbereide omgeving passend bij de leeftijd	33,33% 6
Werkcyclus (leerlingen werken zonder bel)	16,67% 3
onderwijs wat aanpast aan de leerling met wat, tempo en duur	72,22% 13
vrijheid & zelfdiscipline	77,78% 14
aandacht voor ontwikkeling van de persoonlijkheid/karaktervorming/innerlijke stem	77,78% 14
aandacht voor ontwikkeling van de visie naar de wereld en de rol in de maatschappij	66,67% 12
toepassen van andere wetenschappelijke kennis op ons onderwijs	27,78% 5
Totale aantal respondenten: 18	

Vraag 10

Er zijn 2 open vragen:

1) Hoe zou jij meer willen weten over Montessori-kenmerken of Montessorionderwijs?

2) Is er nog iets dat je zou willen toevoegen over Montessorionderwijs en de Praktische Havo/Vwo of heb je nog tips voor de ontwikkeling van Montessorionderwijs op deze school?

1. Andere Montessorischolen bezoeken die het heel goed voor elkaar hebben. 2. Los van vakoverstijgende programma's waarin dit gebeurt, ook de buitenwereld naar binnen halen (in mijn les een betere en duidelijke brug/ koppeling met de buitenwereld maken).

1) er over praten aan de bar

1. Ik zou graag een Montessori cursus willen volgen.

1) Zelf ben ik dol op opleiding en cursussen, dus dat zou voor mij een goede ingang zijn. 2) Hoewel het erg veel werk is zou ik zeker organiseren dat docenten bij elkaar in de klas komen kijken. Daar leer je zoveel van!

1) van collega's en de basiscursus 2) ik kan wat vertellen over timemanagement (aan leerlingen en collega's)

Uitkomsten eens met elkaar bespreken om zaken te verhelderen en te alignen en te inspireren

1. als we gaan werken aan 1 onderwerp hier een soort werkgroep van maken met eerst theorie hierover en daarna het toe passen. Dit bijvoorbeeld tijdens een ontwikkeldag. Ook voor vraag 2. Het meer aankaarten tijdens vergaderingen en dan vervolgens hier bewust aan werken.

1. Ik lees momenteel veel over Montessorionderwijs, ik leer veel van bij andere leraren kijken in de les. Door met collega's in gesprek te gaan over goed (Montessori) onderwijs worden ideeën uitgewisseld. Dit komt de onderwijskwaliteit ten goede. 2. Nee.

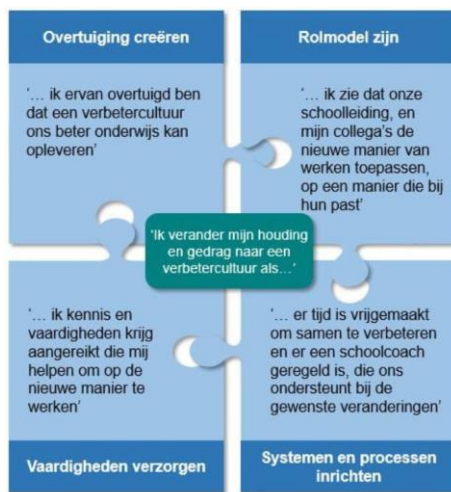
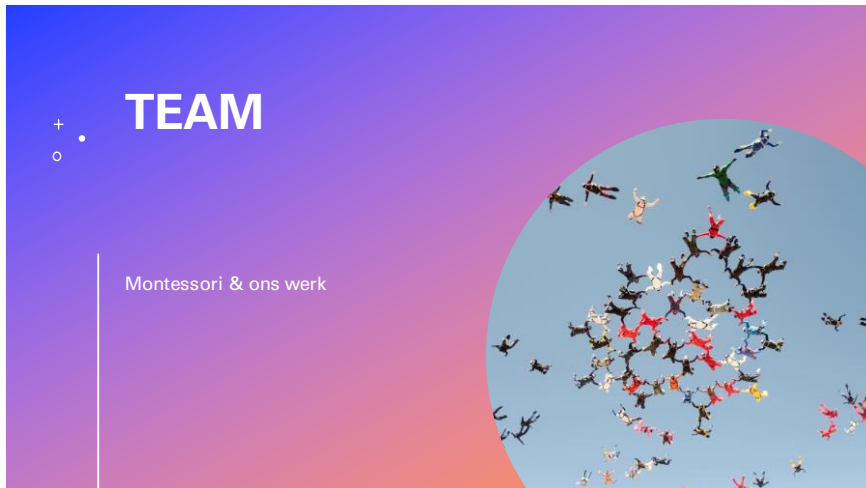
Ik zou graag volgend jaar een cursus willen volgen over Montessorionderwijs. Daarna heb ik misschien tips :)

Ik zou graag n montessori havo/vwo-beleid willen als kader en dan deelgroepjes vormen om met deelonderwerpen aan de slag te gaan.

Ik zou meer hierover uit willen wisselen met elkaar! Dus nog meer in gesprek met elkaar

Workshops met informatie en discussie

1)_ geen idee; 2) meer practica in de SK-lessen

Praktijkonderzoek – Montessori Meesterschap

- Wat is kenmerkend voor de Praktisch Havo -Vwo?
- Wat is je droom voor de Praktische Havo -Vwo

input team via chat -regen

Enquete

Montessori in ons onderwijs

- M-Factor → Wat zijn de Montessori kapstok / kenmerken van de Praktische Havo/Vwo?

Scrum in onderwijs

- Bordsessie → Elke week 15 min
- Werksessie → Regelmatig
- Gezamenlijk lesontwerp → Hoe houden we de M-factor?
- Retrospective → Terugkijken; wat ging goed/wat kan beter
- Leerlingarena → Input leerlingen op ons onderwijs vragen

Vragenlijst Enquete → Wil jij deze voor mij invullen?

M-Factor Praktische Havo- Vwo

- Wat doen we al
- Wat willen we niet
- Wat willen we graag

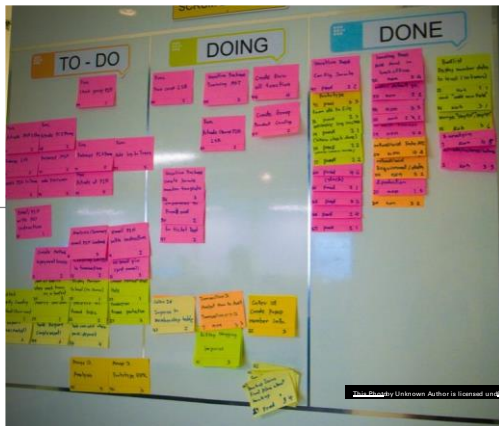
- **Staad binnen 15 minuten vergaderen, gericht op onderwijsverbeteringen, kan dat echt?**

• Wat doet een team tijdens zo'n bordessie? Vijf dingen:

1. **Check-in:** men begint met de *smileys*: hoe voel je je? Wie wil daar wat over delen?
2. **Successen:** vervolgens benoemt men successen: wat heb je de afgelopen week bereikt? Wat heb je gedaan om tot dat succes te komen?
3. **Leerlingdoelen:** vervolgens bespreekt men de leerlingdoelen: wat willen we de komende 4 tot 5 weken bereiken voor onze leerlingen of studenten? Elk van deze doelen begint met 'De leerlingen kunnen...' of 'De leerlingen weten...' of varianten daarop.
4. **Leraar-acties:** leerlingdoelen worden alleen maar behaald als men er actie op onderneemt: welke leraar gaat/wat doen om de leerlingdoel te realiseren? En *wanneer* is dat klaar?
5. **Planning:** tenslotte bespreekt men de planning voor de komende week bijvoorbeeld: welke leraren gaan samen (delen van) lessen voorbereiden en wie gaat bij welke collega op lesbezoek en geeft dan feedback?

Verbeterbord

The screenshot shows a digital interface for an improvement board. It has a header 'Verbeterbord' and a grid with columns for 'LEERLINGEN' and 'LERAREN'. The grid contains various data points and checkboxes. Below the grid, there are sections for '3. Doelen' and '5. Planning' with associated icons and text.

Creativiteit en Verbeeldingskracht voor jouw leerlingen

ALLEEN

- Wat is dit in jouw les, opdracht of lesonderdeel? Of welke ideeën heb je

SAMEN IN GROEPJES VAN 3

- Deel met elkaar

GESPREK

- Welke voorbeelden kunnen we met elkaar delen?

Go to www.menti.com and use the code 52617671

En hoe doen we dit dan praktisch?

Ideeen met elkaar delen

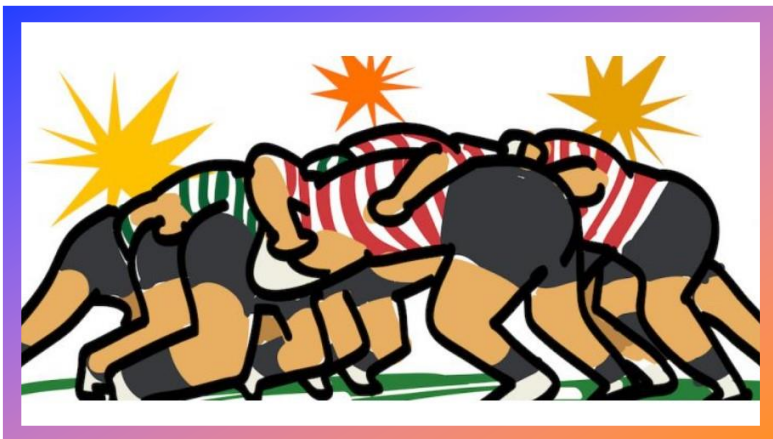
Kennis met elkaar delen

Samen keuzes maken

Samen toepassen van de ideeën

Ervaringen delen

**Eigen havo-vwo Montessori format voor
lessen en project**

Vergaderen 2.0

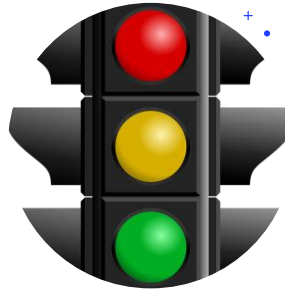

Scrum in onderwijs

- Wisselende voorzitter
- Bordsessie → Elke week 15 min
- Werksessie → Regelmatig
- Sprintsessie → Elke 14 dagen
- Gezamenlijk lesontwerp → Hoe houden we de M-factor?
- Retrospective → Terugkijken; wat ging goed/wat kan beter
- Leerlingarena → Input leerlingen op ons onderwijs vragen

15 min meeting

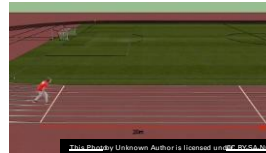
- In 15 minuten:
 - Hoe voel je je?
 - Successen of struggles delen
 - Bijzonderheden komende 5 lesdagen
 - Elke week

This image is licensed under CC BY-SA

Sprint meeting

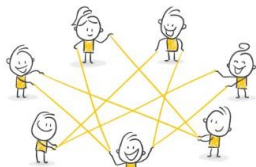
- Neem kort de **WISHLIST** door en bepaal welke dingen prioriteit hebben de komende 2 weken
- Afspreken welke dingen van de wishlist naar **-DOING-** gaan.
- Afspreken **WIE** dit gaat doen en welke **DEADLINE**
 - Deze personen spreken af **wanneer** ze gaan overleggen of werken aan de taak
- Hou een focus van de komende 2 weken

This image is licensed under CC BY-SA

- 1 persoon werkt het document bij
- Iedereen kan altijd nieuwe dingen op de wishlist zetten (onderwerp, naam, deadline, jaarlaag enz)
- Korte meeting voor het verdelen van de wishlist zodat je daarna tijd over houdt voor de werksessie en lesontwerp

Werksessie

This image is licensed under CC BY-SA

- Kies alleen of met je collega(s) of werkgroepje een moment om te werken aan de taken die jij hebt gekozen om aan te werken de komende 2 weken
 - Werk het VERGADER document bij met je voortgang (is iets klaar dan doorschuiven naar **DONE**)
- Valkuil! Ga geen nieuwe dingen erbij bedenken en hou je focus op 2 weken.

Lesontwerp

- Kies een onderwerp
- Bepaal het leerdoel of doel voor de leerling
- Kies voor welke klas, vak of project je gaat ontwerpen
- Kies wie er aan gaan werken
- Spreek af wanneer het af is en zet het in de **SPRINT**
- Welk **Montessori** element komt er in terug?

- Tip: 1 persoon of werkgroepje het onderwerp laten voorbereiden (via kennis, literatuur, wetenschap, eigen ervaring)

This image is licensed under CC BY-SA

Retrospective

- Terugkijken op afgelopen 4 weken (of evt 6 of 8 weken)
 - Wat ging goed
 - Wat hebben we geleerd
 - Wat moeten we in de toekomst anders doen
 - Wat begrijpen we nog (steeds niet)
- Feedback geven op het proces
- Feedback geven op elkaar
- Iedereen komt aan het woord

• Het **grondbeginsel** voor een **Retrospectieve** kan als volgt worden omschreven:
 "Ongeacht wat we zullen ontdekken, we geloven dat iedereen zijn of haar beste beentje voor heeft gezet, gegeven het moment, zijn of haar vaardigheden en competenties, de beschikbare middelen en de situatie."

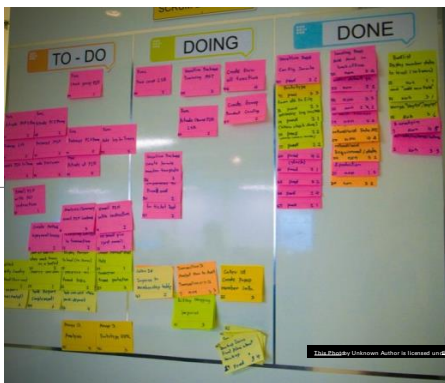
Leerlingarena

Je vraagt leerlingen input

Dit kan via een enquête maar het beste werkt dit in een gesprekssetting

-> Uitwerken hoe wij dit willen vormgeven

-> Bijv aan het einde van elke periode in de projectweek

Samengevat

Scrumteam 1: Onderbouw

Scrumteam 2: Bovenbouw

Per team:

- Bordsessie: online donderdag 9 uur: 15 minuten
- Bord is in Excel (wishlist – doing – done)
- Sprintsessie elke 14 dagen fysiek of online
- Werksessies na Sprintsessie of in kleine werkgroepjes
- Voorzitter rouleert
- Per periode een retrospectief en een leerlingarena

Verbeterbord

- **Staan binnen 15 minuten vergaderen, gericht op onderwijsverbeteringen, kan dat echt?**

- Wat doet een team tijdens zo'n bordsessie? Vijf dingen:
 - 1. Check-in:** men begint met de *smileys*: hoe voel je je? Wie wil daar wat over delen?
 - 2. Successen:** vervolgens benoemt men successen: wat heb je de afgelopen week bereikt? Wat heb je gedaan om tot dat succes te komen?
 - 3. Leerlingdoelen:** vervolgens bespreekt men de leerlingdoelen: wat willen we de komende 4 tot 6 weken bereiken voor onze leerlingen of studenten? Elk van deze doelen begint met 'De leerlingen kunnen...' of 'De leerlingen weten...' of varianten daarop.
 - 4. Leraar-acties:** leerlingdoelen worden alleen maar behaald als men er actie op onderneemt: *welke* leraar gaatwat doen om de leerlingdoelen te realiseren? En *wanneer* is dat klaar?
 - 5. Planning:** tenslotte bespreekt men de planning voor de komende week bijvoorbeeld: welke leraren gaan samen (delen van) lessen voorbereiden en wie gaat bij welke collega op lesbezoek en geeft dan feedback?

M-Factor Praktische Havo- Vwo

- Wat doen we al
- Wat willen we niet
- Wat willen we graag

Bijlage 4 Enquête evaluatie scrum werken Havo-Vwo team

<https://exitticket.nl/ticket/xil40b03>

Schaal: 1 tot 10	afbeelding vraag 1	Dit geef ik als score voor het werken met korte scrum vergaderingen zoals het gegaan is afgelopen schooljaar.
Schaal: 1 tot 10	afbeelding vraag 2	Dit geef ik als score voor het gebruik of hebben van een planboard als team (over de vorm valt te discussieren dus daar gaat deze vraag niet over).
Schaal: 1 tot 10	afbeelding vraag 3	Hoe heb je het ervaren om wekelijks een kort overlegmoment te hebben?
Open vraag	afbeelding vraag 4	Kun je kort aangeven wat je fijn of niet fijn vond aan deze manier van overleggen?
Open vraag	afbeelding vraag 5	Wat zou je graag willen houden van deze manier van werken voor dit schooljaar of welke toevoeging of wens heb je voor effectief vergaderen en samenwerken?

Bijlage 5 Model lesontwerp

Checklist lesontwerp – projectontwerp Fink & Montessori stijl

Situatie

Geef In het kort weer wat de beginsituatie en de les/project inhoud is.

Lesidee: :
Klas-jaarlaag-niveau :
Uitdagingen :

Leerdoel & Vaardigheid

Geef in het kort weer wat de doelen zijn voor de les of welke vaardigheden aan bod komen.

Leerdoel(en) :
Vaardigheid :
Wat moet de leerling doen om het les/leerdoel te behalen?

Lesinhoud

Vink aan welke onderdelen in deze les aan bod zijn en vul aan hoe dit dan terug komt in jouw les of project.

Focus op 'zelf' Onderdeel	In deze les aanwezig?	Hoe? (Bijv. met welke actieve werkvorm/activiteit)
Leren hoe te leren		
Leren over het onderwerp		
Zelfregulatie		
Keuzes maken		
Plannen		
Eigen niveau		
Karaktervorming-Mensbeeld		

Focus op 'de ander' Onderdeel	In deze les aanwezig?	Hoe?
Elkaar helpen		
Interesses in/van elkaar		
Normen en waarden		
Reflectie - Feedback		

Focus op 'wereld' Onderdeel	In deze les aanwezig?	Hoe?
Leren of jezelf, anderen, wereld		
Integratie van het 'echte' leven		
Verantwoordelijkheid aarde		
Kosmisch onderwijs		

Focus van de leraar Onderdeel	In deze les aanwezig?	Hoe?
Focus op vaardigheden		
Kritisch denken		
Creativiteit		
Praktisch werken		
Aanleren zelf te doen		
Vorbereide omgeving		
Montessori didactiek		
Werkcyclus		

Toevoeging leraar

Wat moet er verder nog gebeuren, hieronder nog wat aanvullen vragen of aandachtspunten voor jezelf